

FIorenZA

FIESOLE

TRIVULZIO

TRIVULZIO

Статуе на фасади Галерије Уфици

КЛАСИЦИ СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
- ЈУБИЛЕЈИ -

LE TRE CORONE FIORENTINE

поводом
750 година од рођења Дантеа и
640 година од смрти Петрарке и Бокача

2014 – 2015

Колекција
КЛАСИЦИ СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
- јубилеји -
Књ. 7

Реализовано под покровитељством Министарства културе и информисања Републике Србије

Универзитетска библиотека “Светозар Марковић”
Филолошки факултет у Београду
Италијански институт за културу у Београду

УВОДНА РЕЧ

Текуће 2014. и наредне 2015. године обележавају се крупни јубилеји три класика италијанске књижевности. Не само у Италији, већ и у целом књижевном свету, 2015. година ће протећи у знаку прославе 750 година од рођења Дантеа, једног од највећих песника свих времена и творца ненадмашне *Божанствене комедије*, док је *Пакао*, најчувенији и најчитанији њен део, по свему судећи завршен 1314. године – дакле, пре равно седам столећа. Осим тога, 2014. године се навршава 640 година од смрти Петрарке, аутора славног *Канцонијера* који је постао недостижан узор не само ренесансним већ и песницима потоњих векова, а 2015. исто толико од смрти Бокача, чији *Декамерон* представља тријумф хуманистичког идеала по коме је човеков земаљски живот средишња тема уметности.

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у оквиру своје вишегодишње серије *Класици светске књижевности – јубилеји*, у сарадњи са Филолошким факултетом, Факултетом ликовних уметности и Италијанским институтом за културу у Београду, придружује се обележавању наведених годишњица, организујући програм у славу три италијанска књижевна великана управо на прелазу 2014. у 2015. годину.

Програм обухвата изложбу књига из фонда Универзитетске библиотеке и изложбу тематских студентских ликовних радова. За 2015. годину планиран је округли сто са зборником саопштења *Данте, Петрарка, Бокачо – италијански класици између старих и нових читања*. Већи део овог програма је намењен првенствено студентима, професорима и изучаваоцима књижевности, али је цела манифестација тако конципирана да привуче пажњу шире академске популације и културне јавности Београда и Србије.

На изложби књига се могу видети дела три писца на италијанском језику као и преводи на српски и друге језике из библиотечног фонда. Међу њима има и веома ретких и вредних издања из посебних библиотека – легата Универзитетске библиотеке. Такође су изложене публикације које садрже тумачења најразличитијих аспеката стваралаштва Дантеа, Петрарке и Бокача – монографије, зборници, периодика, докторске дисертације, историје књижевности. Посебно место заузима четрдесет најактуелнијих књига угледних британских издавача, које су посвећене наведеним писцима, а које су специјално за ову прилику добијене од Британске библиотеке из Лондона у оквиру постојећег програма размене публикација.

На округлом столу са својим саопштењима учествоваће водећи домаћи и италијански стручњаци специјализовани за дело Дантеа, Патрарке и Бокача који ће осим сопствених тумачења пружити и преглед нових анализа и нових превода, као и осврт на актуелну рецепцију италијанских класика међу савременим читаоцима. Зборник прилога са округлог стола, заједно са публикацијом *Le tre corone Fiorentine*, која поред осталог садржи упоредну хронологију, библиографију књига из фонда Библиотеке, одломке из најважнијих тумачења, као и најупечатљивије поетичке ставове Дантеа, Петрарке и Бокача, требало би да послужи као додатни користан извор информација, али и подстицај за студенте, тумаче и љубитеље књижевности.

Не само као илустрација, већ као саставни део програма, приређена је изложба радова студената Факултета ликовних уметности у Београду, са мотивима из живота и стваралаштва три писца. Паралелно трајање изложбе књига и ликовне изложбе изведено је са намером да се повећа пријемчивост за дела аутора из временски и стилски веома удаљене епохе, али пре свега са идејом да се бар мало допринесе повратку

студената врхунској уметности као темељу културног развоја сваке, а нарочито академске средине.

Као и у досадашњим програмима којима су обележени важни јубилеји класика руске, шпанске, енглеске и француске књижевности, основни циљ организатора је представљање богатства библиотечког фонда и бољи увид заинтересованих корисника у онај његов део који садржи оригинална и преведена дела писаца и одговарајућу пратећу стручну литературу, без које није могуће започети било какво изучавање. Али, осим као подсећање на непревазиђена дела старих мајстора, и као допринос наставном и научно-истраживачком процесу у области књижевности, прослава јубилеја италијанских класика требало би да утиче и на реafirмацију књиге и читања, подстичући и оне који се не баве књижевношћу да управо у њој потраже одговоре на питања која, ма чиме да се бавимо, себи постављамо читавог живота. Читајући дела Дантеа, Петрарке и Бокача, увидећемо да се од њиховог доба до данашњих дана променило све осим човековог душевног живота - љубави, заноса, усамљености, страха, сумње и вечног надања.

Андреа дел Кастањо: Данте, Петрарка и Бокачо на фрескама Галерије Уфици (1450.)

Доменико ди Микелино: Данте (Фиренца: Санта Марија дел Фјоре, 1465.)

РЕКЛИ СУ О ДАНТЕУ

То је био онај Данте кога је Бог посебном милошћу уделио нашем веку; то је био онај Данте који је први утро пут повратку Муза, протераних из Италије. Он је показао јасноћу фирентинског језика; он је уредио сву лепоту народног говора према одговарајућем метру; он је тај за кога се с правом може рећи да је васкрснуо умрлу поезију... О, незахвална отаџбино, каква те је то лудост, каква обест обузела када си свога премилога грађанина, свога превасходног добротвора, свог јединственог песника с невиђеном суровошћу натерала у бекство! (**Ђовани Бокачо**)

Десет неких векова хришћанства нашло је свој глас у *Комедији*. (**Томас Карлајл**)

Овај спев је апсолутан индивидуум, неупоредив са било чим другим, осим са самим собом. (**Ф. В. Ј. Шелинг**)

Оних неколико терцина, у које Данте уклапа смрт од глади Уголина и његове деце, припада највишим достигнућима које је песништво икада дало. (**Гете**)

Данте није написао своју *Комедију* као професионални писац него као прогнани гвелф, а у прогонству није се јадао што му пропада таленат, него због тога што пропада слобода. (**Хајне**)

Данте је један од малог броја прародитељских генија читаве европске књижевности. (**Шатобријан**)

Дантеова поезија је... као мост бачен преко вртлога векова да би сјединио стари и модерни свет... Свака његова реч је као светли и горући атом мисли која се не да угасити... (**Шели**)

Данте је највећи међу великанима... Када отворим Дантеа, чини ми се каткад да је он једини песник. (**Ромен Ролан**)

План *Божанствене комедије* је генијалан сам по себи. (**Александар Пушкин**)

Италијанска књижевност започиње и завршава са Дантеом. У њему обитава целокупни дух ренесансе... Волим Дантеа скоро као *Библију*. То је моја духовна храна, остало је баласт... Данте вам за час натера сузе на очи: као да гледате право у јарко сунце. (**Џејмс Џојс**)

Ако ћемо игде наћи класично дело на модерном европском језику, онда ће то бити *Божанствена комедија*. (**Т. С. Елиот**)

Комедија је књига коју сви треба да прочитамо. Зашто бисмо се лишили среће да читамо *Комедију*? А осим тога, то није тешко штиво. Тешко је оно што се налази иза читања: мишљења, расправе, али сама по себи књига је кристална. Главна личност, Данте, можда је најживотнији лик у целокупној књижевности. (**Хорхе Луис Борхес**)

Давно пре Баха, у време кад се још нису израђивале велике монументалне оргуље, кад је главни инструмент још била цитра која је пратила глас, Алигијери је у вербалном простору саградио бескрајно моћне оргуље и већ се наслађивао у свим њиховим замисливим регистрима. (**Осип Манделштам**)

Божанствена комедија траје снагом Дантеова генија, она је једно од оних дела пера, длета и кичице којима је човек, током многих векова, изразио своју бригу за крајње ствари. (**Чеслав Милош**)

Мислим да је Данте, као сваки велики песник, језиво јасно видео оно што су људи мање више нејасно предосећали. (**Ернесто Сабато**)

Издање Божанствене комедије из 1472. (Мантова)

Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura,
ché la diritta via era smarrita.

Ahi quanto a dir qual era è cosa dura
esta selva selvaggia e aspra e forte
che nel pensier rinova la paura!

Tant'è amara che poco è più morte
ma per trattar del ben ch'i' v'ho scorte
Io non so ben ridir com'i' v'intra
tant'era pien di sonno a quel punto
che la verace via abbandonai

Ma poi ch'i' fui al piè d'un colle giunto,
là dove terminava quella vall che m'avea
di paura il cor compunto

guardai in alto, e vidi le sue spalle
vestite già de' raggi del pianeta
che mena dritto altrui per ogne calle.

("Inferno", Canto I)

Венецијанско издање "Божанствене комедије" из 1502.

Петрарка и Лаура на слици непознатог венецијанског аутора (око 1510.)

РЕКЛИ СУ О ПЕТРАРКИ

Франческо Петрарка је чистотом и милином био песник изнад свих песника... Разгорео је врлину у племенитим срцима; и опевао вечиту хвалу својој Богињи тако дивно, и тако узвишено, да они који имају здрав разум никад не би требало да осете жељу за туђим језиком...

(**Ђироламо Муцио**)

Франческо Петрарка, огледало нашег века, завршивши огроман низ томова, уочи седамдесет првог рођендана, окончао је последњи дан свог живота у библиотеци. Он је пронађен нагнут преко књиге као да спава, тако да у почетку ни чланови његовог домаћинства нису помислили да је мртав. (**Манцини де ла Мота**)

Петрарка је стварно најсавршенији песник осећања. (**Ламартин**)

Франческо Петрарка је без сумње први модерни човек. (**Ернест Ренан**)

Петраркисти из прошлог столећа, анализирајући Петраркин свет осећања, констатовали су да је Петрарка, по немиру и чулности која бије из његових младеначких стихова, први љубавни песник у модерном смислу речи. Као што је он уистину и први патриотски песник у данашњем смислу. (**Иво Андрић**)

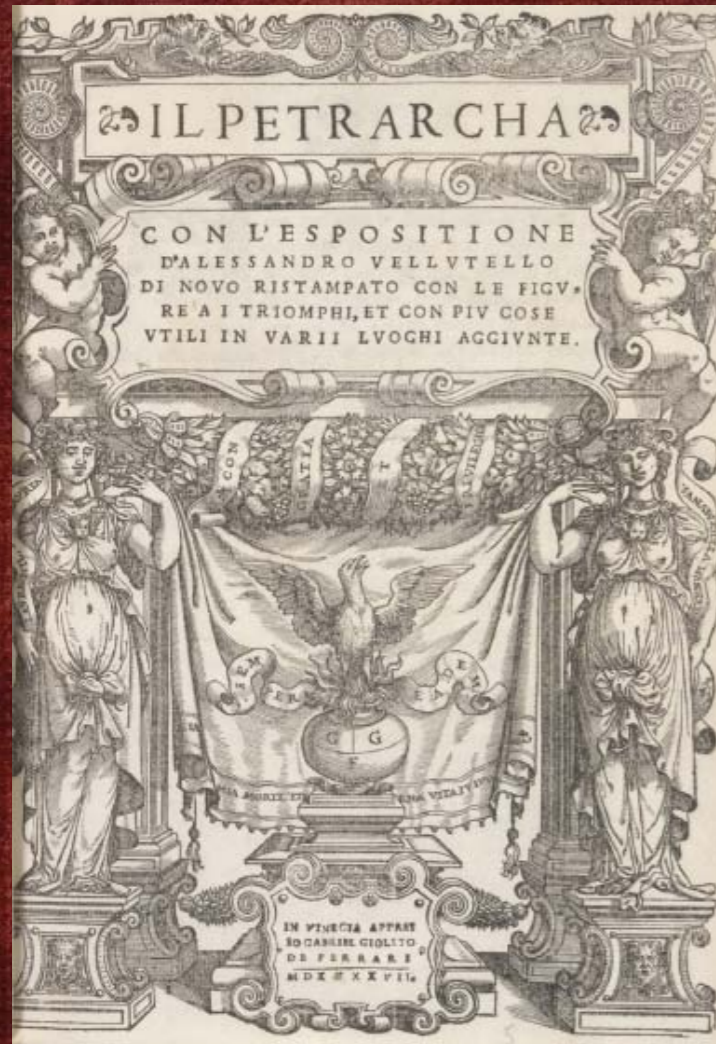
Петраркина моћна фигура се високо уздигла, попут горостасног обелиска, на самој размеђи између двеју епоха, да закључи једну и отвори другу. (**Мирослав Пантић**)

Петрарка је означио почетак модерне европске лирике. Стално се крећући између јавне речи и трепета срца, он је бранио личност као основну људску вредност, без које ниједна заједничка, друштвена не вреди. Нема ли, стога, дубоке симболике у чињеници да је Осип Манделштам, како сведочи Иља Еренбург, своје последње часове у Стаљиновом логору смрти осмишљавао баш Петраркиним стиховима?

(**Никола Кољевић**)

Међутим, мисао на Петрарку и његове сонете, ево, као да губи у мојој глави она својства која имају слике. Једно далеко време јавља се овог пута као сушти, скоро ухватљиви живот, по много чему реалнији и конкретнији него онај у коме сам се налазио до овога часа. За трен ока, ја сам ушао чак и у *оно доба дана* које је назначено на самом почетку једног сонета. Скоро да на кожи осећам својства и детаље неке друге, измењене климе, видим песникову руку како је застала на завршној терцини... (**Стеван Раичковић** - запис током превођења)

Два венецијанска издања ("Тријумфи" 1547. и "Канцонијер" 1470.)

Benedetto sia 'l giorno, e 'l mese, e l'anno,
e la stagione, e 'l tempo, e l'ora, e 'l punto,
e 'l bel paese, e 'l loco ov'io fui giunto
da' duo begli occhi che legato m'hanno;

e benedetto il primo dolce affanno
ch'i'ebbi ad esser con Amor congiunto,
e l'arco, e le saette ond'io fui punto,
e le piaghe che 'nfin al cor mi vanno.

Benedette le voci tante ch'io
chiamando il nome de mia donna ho sparte,
e i sospiri, e le lagrime, e 'l desio;

e benedette sian tutte le carte
ov'io fama l'acquisto, e 'l pensier mio,
ch'è sol di lei, sì ch'altra non v'ha parte.

("Canzoniere", LXI)

Фирентинско издање "Канцонијера" из 1464.

Сандро Ботичели: "Nastagio degli Onesti" - друга епизода, 1483. (Мадрид: Музеј Прадо)

Портрет Бокача који је начинио Корнелис Ван Дален средином 17. века

РЕКЛИ СУ О БОКАЧУ

Ако сада отвориш *Декамерон*, тек што прочиташ прву новелу, то је као да си пао са облака и запитаћеш заједно са Петрарком: "Како сам овде доспео и када?" То није еволуција, већ катастрофа или револуција која у једном дану измени свет. Овде налазиш средњи век не само негиран, већ и исмејан. (Франческо де Санктис)

Ово Бокачово ремек дело представља нам све сложене и противречне аспекте овог света. Истовремено покреће страх и радост, снажну вољу за животом и за остварењем, такође подстиче ону чудесну занесеност прошлости која се на наше очи троши и нестаје, прави забаву фикцијом и комедијом, приказује помаму нонсенса, оних уништавајућих порива, бекства у еротску машту... Представа која је својом целином окренута ка спољашњости, која је препуна друштвених знакова, својом структуром говори нам о самом аутору, који се ипак из ње брижљиво искључио: иза његовог ироничног осмеха налазе се изгубљене љубави, неостварене жеље, оно

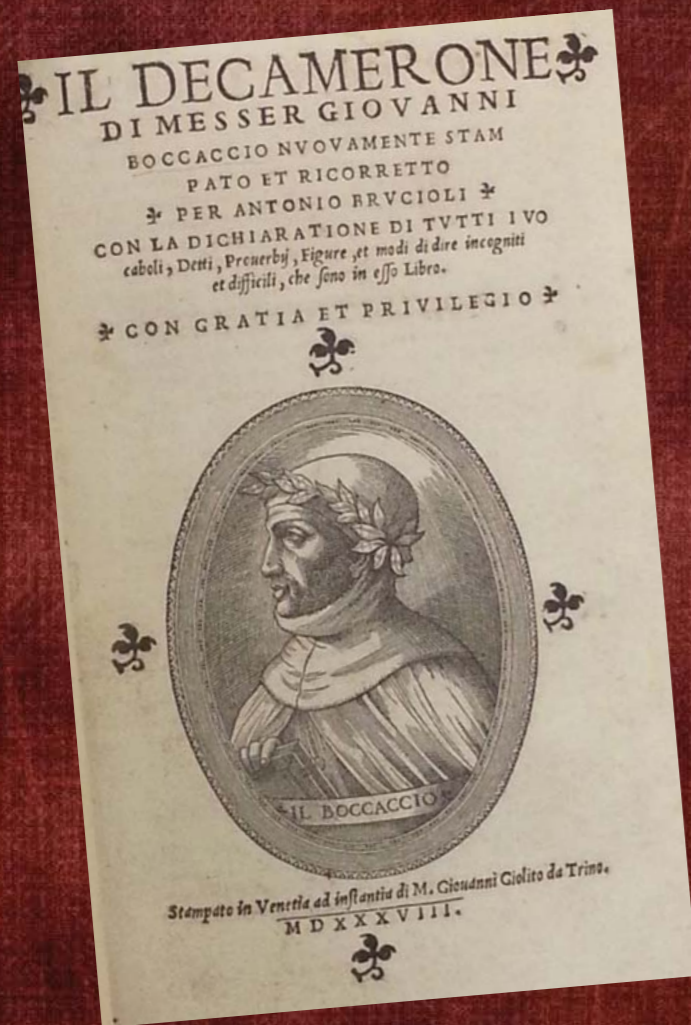
што ниједно друштво о ниједан узор понашања никада неће успети да задовоље. (Ђулио Ферони)

Без *Комедије*, *Декамерон* никада не би могао бити написан. Дантеово дело је први пут отворило поглед на општи и разноврстан свет људске стварности. Оно што Бокачо може да захвали Дантеу, јесте могућност да се тако слободно служи својим талентом, да дође до становишта са кога се цео савремени свет може сагледати, обухватити у свој својој разноликости и онда репродуковати гипким и изражајно богатим језиком. Свесно познавање уметности приповедања је омогућило Бокачу да он обитава изнад предмета својих прича, да

се у њих удубљује онолико колико то жели, да обликује приповедачку творевину по својој вољи. (Ерих Ауербах)

Запитао сам се: "Зашто да правим филм *Декамерон*, када је много узбудљивије сањати га?" (Џејмс Камерон)

Издање Декамерона из 1538.

Quantunque volte, graziosissime donne, meco pensando riguardo quanto voi naturalmente tutte siete pietose, tante conosco che la presente opera al vostro iudicio avrà grave e noioso principio, sí come è la dolorosa ricardazione della pestifera mortalità trapassata, universalmente a ciascuno che quella vide o altramenti conobbe dannosa, la quale essa porta nella sua fronte. Ma non voglio per ciò che questo di piú avanti leggere vi spaventi, quasi sempre tra' sospiri e tralle lagrime leggendo dobbiate trapassare. Questo orrido cominciamento vi fia non altramenti che a' camminanti una montagna aspra e erta, presso alla quale un bellissimo piano e dilettevole sia reposto, il quale tanto piú viene lor piacevole quanto maggiore è stata del salire e dello smontare la gravezza. E sí come la estremità della allegrezza il dolore occupa, cosí le miserie da sopravvegnete letizia sono terminate.

("Il Decamerone", Prima Giornata)

Седм девојака и три младића склањају се од куге у цркву Санта Марија Новела, где уз гозбу, музику и игру причају приче које сачињавају Бокачов "Декамерон" (минијатура Тадеа Кравелија у рукопису из 1467, Ферара)

Напола нашег животног пута
у мрачној ми се шуми нога створи,
јер с равне стазе скренувши залута.

Ах, каква бјеше, мучно ли се збори,
та дивља шума, гдје драч стазе крије!
Кад је се сјетим, још ме страва мори.

Чемернија ни самрт много није;
ал' да бих казо, што ту добро нађох,
испричат ми је друге згоде прије.

Ја не знам право, како тамо зађох,
тако сам био сном омамљен, кадно,
залунавши, са праве стазе сађох.

Ал' кад сам стиго једном бријегу на дно,
тамо, гдје крај је био оној дрази,
што нагна страву у срце ми јадно,

Погледах увис те му леђа спазих
већ одјевена зракама планета,
што право води свијет по свакој стази.

“Пакао”, Прво певање
(превод Миховил Комбол)

Рафаел: Парнас - детаљ, 1511. (Данте са Хомером и Вергилијем)

ДАНТЕ О ПОЕЗИЈИ

“Та ти ли си Вергилиј; оно врело,
гдје рјечитости кључа ријека права?”
одвратих пригнув застиђено чело.

“Ти, што си свјетлост пјесника и глава,
награди љубав, коју за те гојих,
и која твој ми спјев у руке дава!

Ја поклоник сам ремек-дјела твојих
и лијеп стил, што на ме пажњу сврну,
само из дјела твојега усвојих.”

Оно је Хомер, краљ над пјесницима,
сатирик Хорац други је за њиме,
Овид је трећи, Лукан задњи с њима.

Сву лијепу школу видјех у тој чети
оног, што дичи највишим се појем,
и изнад свију као оро лети.

Нек музе ми и гениј помоћ даду!
Памет, што писа, куд ми нога гази,
нек овдје вриједност покаже на раду!

Пакао, I, IV и II певање
(превод М. Комбол)

Ваља знати да се списи могу схваћати и објашњавати према четири њихова главна смисла. Први је дословни, а то је онај који се не протеже даље од слова празних ријечи, као у пјесничким причама... Други се зове алегоријски, а то је онај смисао који се скрива под плаштом тих прича, и то је истина скривена иза лијепе лажи... Трећи смисао је морална поука, а то је онај којег читаоци треба да намјерно теже открити у списима, на корист своју и оних који су списе створили... Четврти смисао зове се анагогијски смисао, то јест надсмисао; он настаје онда кад се излаже духовни смисао нечега што је истинито такође и у дословном значењу, па описаним стварима означујемо појаве вјечне славе. (Гозба)

Прије свега отворено признајем да се сјајним пучким језиком италијанским можемо изражавати у прози и у стиху... Будући да нема већег украса од сјајног пучког језика, чини се да би се сваки стихотворац њиме морао служити. (О умијећу говорења)

Неки су слагали канцоне, други баладе и сонете, а неки су пјевали неправилно и изван сваког пјесничког закона. Од свих тих наведених облика мислим да је баш канцона најодличнија. (О умијећу говорења)

Тако је предмет цијелога дјела, узет само по слову, напросто узето стање душа након смрти. У њему и око њега одвија се радња цијелога дјела. А ако се пак дјело схвати алегоријски, предмет је човјек, утолико уколико је - по својем слободном избору - подложен награди или казни правде. (о предмету *Комедије* у *Посланици Канграндеу дела Скали*)

Нека је блажен дан, месец и доба,
година, час и тренут, оно време
и лепи онај крај и место где ме
згодише ока два, спуташе оба.

Блажене прве патње које вежу
у слатком споју с љубављу мене,
и лук и стреле што погодише ме,
и ране које до срца ми сежу.

Блажени били сви гласови, које
уз уздах, жудњу и сузе без броја
просух, зовући име Госпе моје;

и блажене све хартије где пишем
у славу њену, и мисао моја
која је њена, и ничија више.

“Канцонијер”, LXI сонет
(превод Иван В. Лалић)

Рафаел: Парнас - детаљ, 1511. (Петрарка је други здесна)

ПЕТРАРКА О ПОЕЗИЈИ

ПРЕДМЕТ ПОЕЗИЈЕ (Африка)

Све оно што спада у историју, у одгој врлине, у животно искуство, у науку о природи, све то може бити садржина поезије, под условом да се истине, које су иначе голе, заогрну тајанственом одећом, тако да пред очима титра само танки veo, и да се оне час појављују час скривају.

ПОЕЗИЈА И ТЕОЛОГИЈА (О домаћим стварима)

Песништво није нимало у супротности са теологијом. Ти се чудиш? А ја бих, скоро, рекао да је теологија поезија о Богу: Христа називају час лавом, час јагњетом, час црвом, а зар то није песнички начин? Хиљаде таквих ствари наћи ћеш у *Светом писму*. А шта друго представљају параболе Спаситеља у *Јеванђељу*, ако не говор који се разликује од онога што нам казују чула, једном речју говор о другим стварима, а не о онима које се помињу, што обично називамо алегоријом? А од овакве врсте говора саткана је целокупна поезија. Само је предмет увек други.

ПОЕЗИЈА И ПРОЗА (О домаћим стварима)

Песма је у свом роду племенитија од прозе, као што је правија линија повучена лењиром од одока нацртане.

ЗАДАТАК ПОЕЗИЈЕ (О стварима из старости)

Песников задатак није да измишља, то јест да лаже, као што то мисле неуди, јер би иначе Музе биле одвише просте, а песници би се сретали на сваком кораку и по свим раскршћима. Задатак им је да смишљају, то јест да састављају и украшавају, и да истинитост ствари, било људских, било природних или којих других, прекривају вештачким бојама и застиру велом пријатне фикције.

О ОПОНАШАЊУ (О домаћим стварима)

Свако одело приличи глумцима, али не и сваки стил писцима; потребно је да свако изгради свој сопствени стил и да се чува да не буде, као врана, извргнут подсмеху ако је ружно окићен туђим, или ако му птице које траже своје, почупају украдено перје. Сви по природи имамо, како на лицу и у покретима, тако и у гласу и говору, не знам шта посебно и особено, што је лакше, а и похвалније и корисније поправљати и глатчати, но замењивати туђим...Треба, дакле, да се служимо туђим духом и бојама, а да се суздржавамо од речи: јер је духовна сличност скривена, а сличност у речима истакнута; прва ствара песнике, а друга мајмуне.

Колико год пута, љупке госпе,
премишљам о том како сте
по нарави срца милостива, толико
пута спознајем да ће по вашем суду
почетак овог дјела бити тежак и
мучан, јер му је на челу уписано болно
сјећање на минули помор и кугу, коју
проклиње сватко ко је о њој слушао
или је пак доживио. Но нећу да вас од
даљњег читања одврати бојазан да
ће вас до краја ове књиге пратити
уздаси и сузе. Нека овај ужасни
почетак буде оно што је за путника
успон на врлетну и стрму планину,
иза које се простире красна и угодна
долина, толико угоднија колико је
напорнији био успон и слаз. И као
што се у дну највеће радости крије
бол, тако исто за сваком невољом
слиједи весеље.

“Декамерон”, Први дан - Увод
(превод Олинко Делорко)

Г. Ваперс: “Бокачо чита из Декамерона напуљској краљици”, 1868.

БОКАЧО О ПОЕЗИЈИ

СУШТИНА И ПОРЕКЛО ПОЕЗИЈЕ

(Генеалозије паганских богова)

Поезија, коју површни људи и незналице одбацују, јесте жеља да се изнађе оно што је изврсно и да се то што је нађено исказа или напише. Та жеља произилази од Бога, и дата је, како ја мислим, само малом броју људи при рођењу; будући да је она чудесна, песници су увек били ретки. Оно што из ове жеље настаје, величанствено је: она може присилити дух да прича, да измишља необичне и нечувене ствари, да оно што је измишљено среди на изванредан начин, па да онда тај ред улепша необичним спајањем речи и мисли, а да истину прекрије плаштом измишљеног и прекрасног.

КЊИЖЕВНОСТ И МОРАЛ (Декамерон)

Ниједна покварена душа није никада ниједну реч схватила у њеном правом смислу: и као год што поштене речи нису ни од какве користи за покварене душе, исто тако непоштене речи не могу чистим душама шкодити више него што би могло благо да нашкоди сунчаним зрацима или земаљска прљавштина лепоти небеског свода. Које су књиге, које реченице, које речи светије, узвишеније, поштовања достојније од оних што сачињавају Свето писмо? И при свему томе, било је много оних који су наopakим њиховим схватањем у пропаст увукли и себе и друге.

ПОЕЗИЈА И ИСТИНА (Живот Дантеов)

Зна се да је све оно што се с муком постиже слађе од онога до чега се долази без напора. Јасна истина, јер се одмах спознаје уз мали напор, угодна је и убрзо нестаје из сећања. Како би истина до које се тешко долази угоднија била и зато се трајно сачувала, сакрише је песници под оном што јој се наоко чини веома противним. Зато и створише приче као неки плашт, да би њихова лепота привукла оне које ни филозофска разлагања не узмогоше привући...

ПЕСНИШТВО И ФИЛОЗОФИЈА

(Генеалозије паганских богова)

Поједини противници поезије, који у ствари себе претпостављају другима, говоре да су песници мајмуни филозофа... Филозоф, као што је то довољно очигледно, побија силогизмима оно што сматра неистинитим, а на исти начин подупире оно у шта је уверен, и то што отвореније може. А песник, међутим, своју мисао скрива под многим веловима фикције, са што је могуће више вештине. Филозоф има обичај да онајчешће пише у прози и уз то скоро и не тежећи елеганцији стила; а песник пише у стиховима, максимално настојећи да му се стил одликује најпробранијим украсима. Поред тога, филозофима је својствено да расправљају на јавним местима; а песницима, пак, да певају усамљени.

На триптиху Елизабет Сонрел су приказана три сусрета Дантеа и Беатриче: у детињству, у младости и у Рају

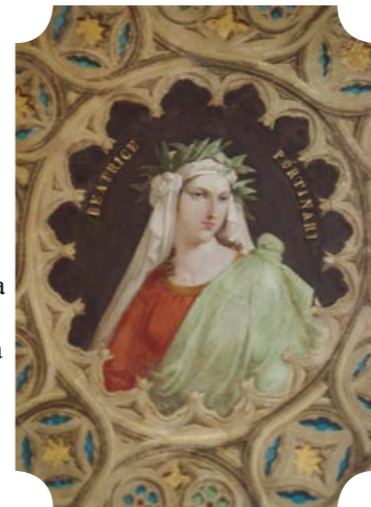
ХРОНОЛОГИЈА ЖИВОТА И СТВАРАЛАШТВА ДАНТЕА, ПЕТРАРКЕ И БОКАЧА У ИТАЛИЈАНСКОМ И ЕВРОПСКОМ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОМ КОНТЕКСТУ

ДАНТЕ АЛИГИЈЕРИ (Dante degli Alighieri)

се родио маја или јуна месеца 1265. године у Фиренци, и био је племенитог порекла. Његов отац, Алигијеро II Белинчоне, припадао је старој и угледној гвелфској породици, а мајка по имену Габријела – Бела била је из гибелинске властелинске породице Дуранте дељи Абати. После мајчине смрти, Дантеа је заједно са сопственом децом одгајала маћеха Лапа ди Кјарисимо Ђалуфи.

Рођена Дантеова муза Беатриче. Слика десно са њеним ликом налази се у Вили Торлонија у Риму.

Кад је имао девет година, срео је осмогодишњу девојчицу Беатриче Портинари, ћерку банкара Фолка Портинарија, која ће постати његова највећа љубав и инспирација. Сусрет се догодио 1. маја, на пријему у њеној родитељској кући.

1265

Рођен краљ Алфонсо III Арагонски, умро Филип де Реми, француски песник, трувер.

1266

Победом војске Шарла Анжујског над сицилијанским краљем Манфредом у бици код Беневента, Напуљ прелази у француске руке и осигурава се превласт гвелфској струји у Тоскани.

1274

Умро Тома Аквински, италијански схоластички филозоф и један од најважнијих католичких теолога (на слици десно). Такође умро Бонавентура, италијански теолог и светац.

Најстарији познат портрет Дантеа анонимног аутора на фресци у Фиренци (*Palazzo dei Giudici*), портрет који се приписује Ђоту такође у Фиренци (*Palazzo Bargello*) и портрет који је у 15. веку израдио Јустус ван Гент, а чува се у Лувру

1275
Започиње школовање у фрањевачким манастирима Санта Марија Новела и Санта Кроче где га је подучавао Брунето Латини (на слици доле), истакнути следбеник гвелфа и аутор цењеног енциклопедијског дела *Tesoro*.

1277
Како је у то доба било сасвим уобичајено да се уговарају венчања у децем узрасту, Данте је верен десетогодишњом Ђемом Донати кад му је било само дванаест година. Касније се њоме и оженио и имао децу Јакопа, Пијетра и Антонију. Неки извори помињу и синове Ђованија и Габријела, други да је имао чак седморо деце.

Данте завршава студије.

Д. Г. Росети: "Ђото портретише Дантеа" (1852.)

1282

Битка код Форлија између гвелфа и гибелина. Технологија водених жигова (десно) уведена у производњу папира у Болоњи.

Данте и Беатриче (Хенри Холидеј, 1883.)

Кад му је било осамнаест година, догодио се други, судбински сусрет са Беатриче који је пресудно одредио правац Дантеовог књижевног стваралаштва. Та љубав се није остварила, и Беатриче се касније удала за другог. Ове године је умро Дантеов отац.

Ове или следеће, 1285. године, оженио се Ђеом Донати. Десно је Росетијева слика *Жена на прозору* за коју је уврежено мишљење да представља Ђему.

Удаја Беатриче Портинари за банкара Симонеа деи Барди, коме је она била друга жена. По свему судећи, Данте једно време проводи у Болоњи.

Данте је у једном периоду био војник па је 1289. године учествовао у бици код Кампалдина, када је гвелфска лига предвођена Фиренцом победила гибелине.

1283

Француски краљ Филип III проузроковао масовну миграцију Јевреја када је прогласио незаконитим њихов боравак ван градова Француске.

1284

Италијански град Ђенова преузео примат на мору од Пизе коју је поразио у поморској бици код Мелорије у августу. У Венецији почиње да се кује дукат – златник који постаје стандардно средство плаћања у Европи током наредних шест векова.

1287

Почиње израда олтара у катедрали у Пистоји, познатог како по лепоти кујунцијске израде тако и по количини од преко тоне утрошеног сребра.

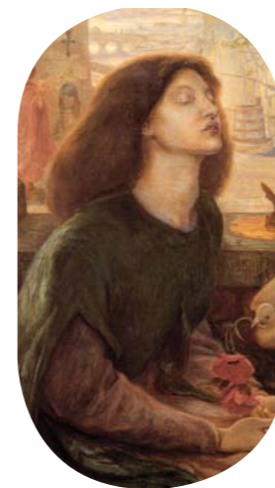
1289

Битка код Кампалдина: победа гвелфа. Пропао покушај да се обнови једно време најмоћнија европска банка Гранд Тавола која је настала у Сијени удруживањем преко двадесет партнера.

Дантеов сан у часу смрти Беатриче (Данте Габријел Росети, 1871.)

Смрт Беатриче у њеној двадесет петој години. На доњој слици је славни Росетијев портрет *Beata Beatrix*.

Данте започиње своје прво дело *Нови живот (Vita nuova)* надахнуто платонском љубављу према Беатриче, а састављено од 25 сонета, 4 канцоне, једне баладе и једне станце канцоне, уоквирене са 42 прозна поглавља. Дело се може дефинисати као поетска алегоричко-аутобиографска збирка стихова у духу слатког новог стила, а посвећена је фирентинском песнику Кавалкантију, кога сам Данте назива својим првим пријатељем (на слици доле).

Почев од ове године активира се у политичком животу. Будући да је у то време припадницима нижег племства било дозвољено да се баве политиком само ако су чланови неког професионалног удружења, Данте се уписао у цех апотекара и лекара. Од новембра 1295. до априла 1296. био је члан Народног већа, а онда и члан Финансијског савета града.

1290

1292

Архитекта Арнолфо ди Камбио започиње рад на две грађевине – Катедрали Санта Марија дел Фјоре, и базилици Санта Кроче у Фиренци (горе). Формирана Англо-португалска алијанса, најстарија војна алијанса у свету. Умрли фирентиски филозоф Брунето Латини и Родер Бекон, енглески филозоф и научник.

1294

1295

Марко Поло се враћа у Венецију са путовања у Кину. На слици десно је један стари цртеж његовог каравана.

Десно: Данте у изгнанству (Анибале Гаги, крај XIX века)

Доле: Данте у изгнанству (Доменико Петерлини, средина XIX века)

Горе: Данте у Верони (Антонио Марија Коти, 1879. године)

Лево: Данте (Андреа дел Кастаньо, 1450. године)

Изабран за једног од шест градских приора са мандатом од шест месеци. Исте године Фиренца га шаље као изасланика у Сан Ђимињано.

Данте је водио миротворачку политику и залагао се за слободу Фиренце. Као припадник умерених Белих, послат је у Рим да извиди намере папе Бонифација VIII.

Без икаквих доказа да је био умешан у корупцију, Данте је 27. јануара, у одсуству, кажњен глобом од 5000 флорина, трајним одстрањивањем из јавног живота и двогодишњим прогонством. Пошто је одбио да плати казну јер би тако признао монтирану кривицу, он је већ 10. марта осуђен на доживотно изгнанство и смрт на ломачи, у случају да буде ухваћен у Фиренци.

Део 1302. године и почетак 1303. Данте је у месту Форли, а онда налази привремено уточиште у Верони, код породице Скалиђери (десно је њихов грб).

1300

Почетком године за папу је проглашен Бонифације VIII. Политичке прилике у Фиренци биле су катастрофалне, јер се владајућа гвелфска странка поделила на Беле и Црне. Врхунац сукоба догодио се у мају када је дошло до крвавих обрачуна. Смрт Кавалкантија. Фирентински новац постаје прва међународно призната монета.

1301

У Фиренци су настављена трвења између два супротстављена тора. Папа Бонифације VIII шаље у Фиренцу Шарла ди Валоа који је савладао Беле и усталичио на власт Црне који су имали папину подршку.

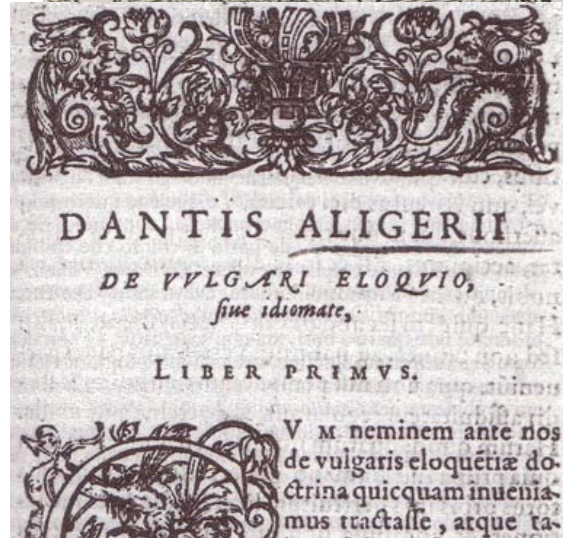
1302

Црни гвелфи су преузели комплетну власт у Фиренци и одмах почели да се свете политичким противницима, тако што су неке побили, а неке протерали. У октобру месецу, из истих политичких разлога као и Данте, Петраркин отац је протеран из Фиренце.

1303

У априлу папа Бонифације VIII (на слици лево) оснива у Риму универзитет *La Sapienza*, а у октобру умире. Наслеђује га Бенедикт XI.

Током 1304. Данте завршава дела *Convivio* и *De vulgari eloquentia*

После Арца, где се по Петраркином доцнијем сведочењу срео са његовим оцем, Данте одлази у Тревизо као гост Ђерарда да Камина. Ту пише дело *О пучком језику (De vulgari eloquentia)*. Од четири планиране књиге, до 1308. комплетира прву и започиње другу. У њима образлаже историјско порекло и облике италијанског језика, његова наречја и метричке структуре. Такође започиње *Гозбу (Convivio)*, завршивши четири од петнаест планираних књига које се састоје од канцона праћених морално-поучним прозним коментарима.

Данте борави у Болоњи, Венецији и Падови где среће Ђота. Ове године комплетира љубавне песме писане од 1296. под називом *Камените риме (Le rime petrose)* надахнуте чулном љубављу према извесној Петри.

Гост је код маркиза Маласпине у Луниђани. По неким изворима ове године Данте је прекинуо рад на делу *Convivio* и започео *Комедију*.

Једно време је гост код Гвида ди Батифоле у Касентину.

1304

ФРАНЧЕСКО ПЕТРАРКА (Francesco Petrarca)

је рођен 20. јула 1304. у тосканском граду Арцу, јужно од Фиренце. Његов отац је био бележник Петро ди Паренцо (сам себе прозвао Петрако), а мајка му се звала Елега Каниђани. Две године пре Петраркиног рођења - 20. октобра 1302. године његов отац је, попут Дантеа, изгнан из Фиренце.

1305

Петраркина породица прелази у Инчизу, мало место у близини Арца.

1306

Родио се Петраркин брат Ђерардо.

1307

Петраркина родна кућа у Арцу

Папски двор се сели у Авињон. Ђото осликава капелу Скровењи у Падови.

Ђото: "Распеће", око 1300.

На горњим сликама су портрети Дантеа које су крајем XV века израдили Лука Сињорели и Сандро Ботичели

Прелази у Луку, у кућу жене по имену Ђентука, коју помиње у *Чистилишту*. По многим изворима, ове године започиње рад на *Комедији*.

У периоду између 1309. и 1310. године Данте је по неким изворима био у Паризу, а по другим, мање вероватним, боравио је у Оксфорду.

После крунисања Хенрика Луксембуршког у Милану, Данте се понадао да ће се вратити у свој родни град, те му је написао писмо у коме му сугерише да обнови мир у Фиренци. Започиње своје најзначајније латинско дело *Монархија* (*Monarchia*) у коме, афирмишући разум и етику, даје три главне поставке: о монархији као јемцу добробити човечанства, о праведности Римског царства и о царској власти као исходишту божанске или папске власти.

Данте је искључен из декрета о амнестији који је донет 1311. године.

1308

Петраркином оцу призната је невиност, али се он никада није вратио у Фиренцу.

1309

Петраркина муза Лаура де Новес, рођена је у Авињону. На слици десно је гавира са њеним ликом (*Канционијер*, Падова 1819.)

1310

1311

Петрарка се са породицом сели у Пизу. Постоји легенда да је седмогодишњи Петрарка срео четрдесетшестогодишњег Дантеа у Пизи.

Десно: приказ младог Петрарке из једног издања "Тријумфа".

Хенрик Луксембуршки је четрдесет дана опседао Фиренцу, али је одустао и вратио се у Пизу.

Део странице из издања *Пакла* из 14. века (Оксфорд: Библиотека Бодлеана) и једна од илустрација *Пакла* Виљема Блејка

Сусрет Дантеа и Хенрика Луксембуршког у Пизи.

По многим изворима, 1314. године у Верони је завршен *Пакао*. Такође из ове године датира Дантеово писмо италијанским кардиналима.

1314

1312

Петраркина породица прелази у Авињон који је у то време био седиште папе Климента V, те у њему није било места за становање, због чега убрзо следи још једна селидба – овај пут у оближњи градић Карпантрас, где је децу подучавао један тоскански учитељ.

1313

ЂОВАНИ БОКАЧО (Giovanni Boccaccio)

рођен је јуна или јула месеца 1313. у Черталду или Фиренци, из везе једне анонимне жене и Бокачина ди Челина, добростојећег угледног трговца који га је без оклевања званично признао као свог сина. Иако у једном Бокачовом спису стоји да му је мајка била Францускиња, вероватније је то била нека Фирентинка из нижих слојева коју никад није упознао, а одгајали су га отац и маћеха.

Жан-Леон Жером: Данте (*He Hath Seen Well*)

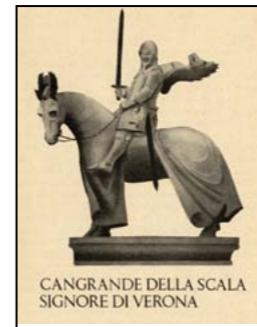
Данте у изгнанству (Фредерик Литон, 1864.)

Мауро Бени: На двору Гвида Новела да Полента

Данте одбија понуђену амнестију, сматрајући да су услови понижавајући, у нади да ће се вратити у родни град уздигнуте главе, као частан човек. (*Епистола фирентинском пријатељу*)

Борави код Канграндеа дела Скала у Верони све до 1318. Познато је његово *Писмо Канграндеу* (*Епистола број 13*) у којој Данте образлаже садржај и значења *Комедије*.

Највероватније ове године Данте прелази у Равену, као гост Гвида Новела да Полента. Започиње научну расправу на латинском *Истраживање о води и земљи* (*Quaestio de aqua et terra*) коју је завршио 1320.

Дантеова ћерка Антонија је постала опатица, узевши име Беатриче, по дивинизованом лику из поезије њеног оца.

1315

Бокачов споменик у Черталду

1316

Заједно са братом, Петрарка започиње студије у Монпељеу. Из овог периода датира латинизовни облик његовог презимена (Петрако – Петрарка).

1319

Смрт мајке од непознатог узрока. Из ове године потичу Петраркини најстарији латински стихови поводом мајчине смрти.

1320

Преко воље, да би задовољио очеве жеље, Петрарка заједно са братом наставља студије права у Болоњи, препуштајући се веселом и забавном студентском животу.

Бокачов отац се оженио девојком из отмених кругова, по имену Маргерита ди Марголи. На слици доле је Бокачова родна кућа у Черталду, сада Бокачов музеј.

Такође у Черталду родио се Бокачов полубрат Франческо.

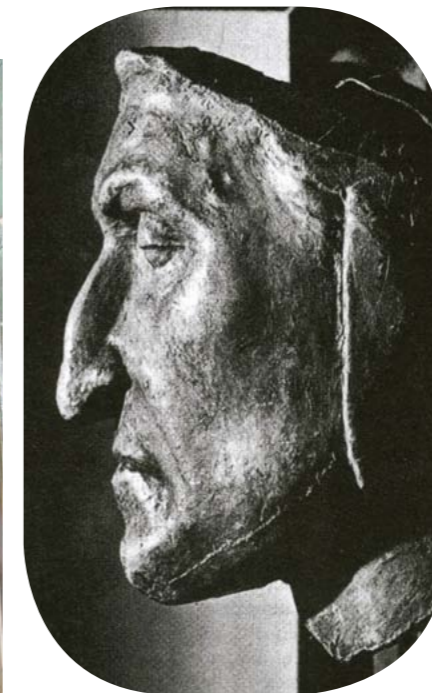

Скулптуре Дантеа у Напуљу на Дантеовом тргу и у Верони, испред двора Канграндеа, на тргу Сињори

1321

Данте се тешко разболео на повратку из Венеције где је био у мисији као изасланик Гвида да Поленте. Умро у ноћи између 13. и 14. септембра у Равени где је и сахрањен у капели код цркве Светога Фрање.

Дантеов гроб у Равени (лево), посртна маска (горе) и кенотаф у Фиренци, у базилици Санта Кроче (десно)

Доле: Данте пије воду на извору Лете (Жан Делвил, 1919.)

Лево: Данте (Салвадор Дали, 1957.)

Салвадор Дали је 1957. године добио позив италијанске владе да до 1965. наслика 100 акварела са мотивима из *Божанствене комедије* за прославу 700 година од песниковог рођења.

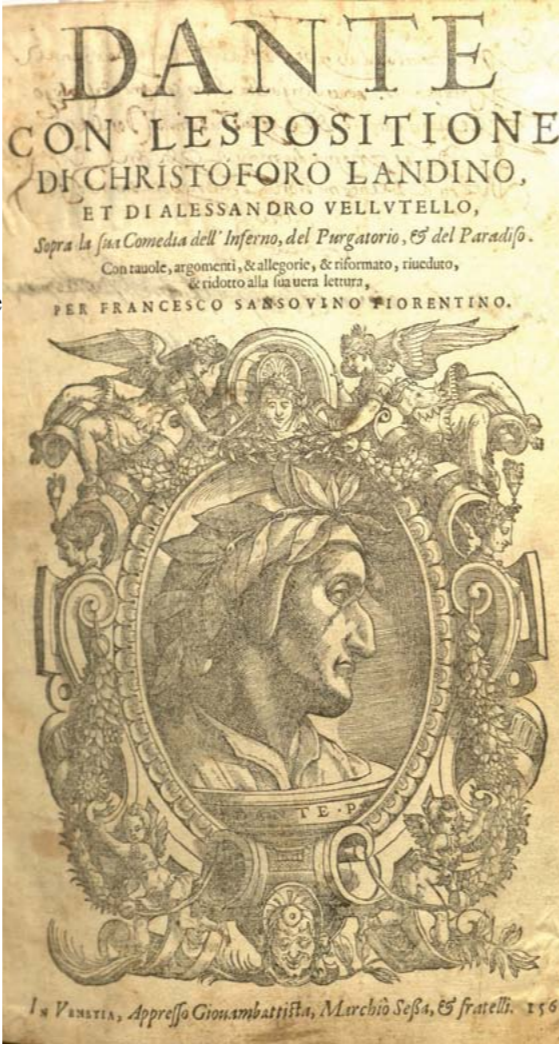

У средини је акварел Виљема Блејка *Данте и Беатриче*, а са стране су Далијеви акварели

Prva stranica *Božanstvene komedije*

У пуном складу са Дантеовим филозофско-геолошким назорима и према начелима тадашње естетике, дело *Božanstvena komedija (Divina commedia)* је изграђено у строгој тројној архитектури која симболише свето Тројство. Састоји се од три дела: *Пакао (Inferno)*, *Чистилиште (Purgatorio)* и *Рај (Paradiso)*; сваки део има 33 певања приближно једнаке величине, с тим што *Пакао* има још једно уводно певање, па их је укупно 100, што је савршен број, у складу са мистичком бројева, као што су 3 и од њега састављени бројеви (9 и 33), а строфе су терцине, тј. по три једанаестерца са ланчаним римама (АВА, ВСВ, итд.). Песник је дело назвао *Комедија* по средњовековној поетици, као приповедачко дело у стиху написано разумљивим стилем, које почиње тужно, а завршава се срећно. Атрибут “божанствена” дао јој је Бокачо, а први пут је штампана под тим називом у млетачком издању Лудовика Долчеа из 1555. године означавајући узвишеност грађе, јер дело описује пут којим Данте, симбол грешног човечанства, креће уз помоћ римског песника Вергилија кроз пакао и чистилиште, а онда кроз рај уз помоћ Беатриче која је симбол љубави и божанске милости.

Венеција, 1564.

Codex Altonensis, друга половина 14. века

Božanstvena komedija - Raj (Венеција, 1555)

Издање из 1529.

49

Ексклузиван примерак са поветом Галилеу Галилеју

Венецијанско издање из 1555.

Сустрет Лауре у Петрарке у Авињону 1327. (Јосеф Манес 1845.)

Петрарка и Лаура (уље на платну непознатог аутора)

Почетком 1325, годину дана пре сусрета са Петрарком, Лаура де Новес, његова животна љубав и књижевна инспирација, удала се за Уга де Сад. Из ове године је и врло занимљив податак о куповини књиге *De civitate Dei* на којој је Петрарка својеручно написао да је купљена у Авињону, у фебруару 1325, за 12 флорина.

После очеве смрти, Петрарка напушта студије права и враћа се у Авињон, где својим истанчаним стиховима по угледу на писце “слатког новог стила” - Ђина Пистоју, Гвида Кавалкантија и Дантеа, брзо стиче углед у вишим круговима али и у широј јавности. Како је пре свега ценио своју слободу и независност, није се прихватао државне службе, али пошто је породично наследство брзо потрошено, он је примио ниже црквене редове и тако до краја живота остао финансијски обезбеђен. Сматра се да је ове године написао дело *Philologia*, које је касније изгубљено.

Судбоносни датум Пераркиног живота био је 6. април 1327. године, када је на ускршњој миси у авињонској цркви Св. Кларе први пут срео Лауру де Новес која је дубоко и свеобухватно надахнула његов песнички таленат и коју је он кроз своје стваралаштво уздигао до митске фигуре и поетског симбола за многе потоње нараштаје.

1325

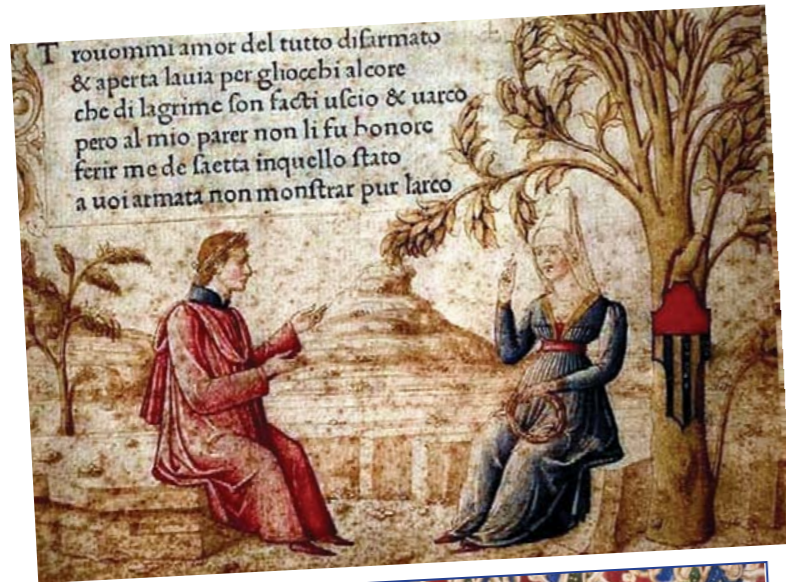
1326

Слика горе са Лауриним ликом налази се у Вили Торлонија у Риму. Десно је скулптура у Луксембуришком парку у Паризу

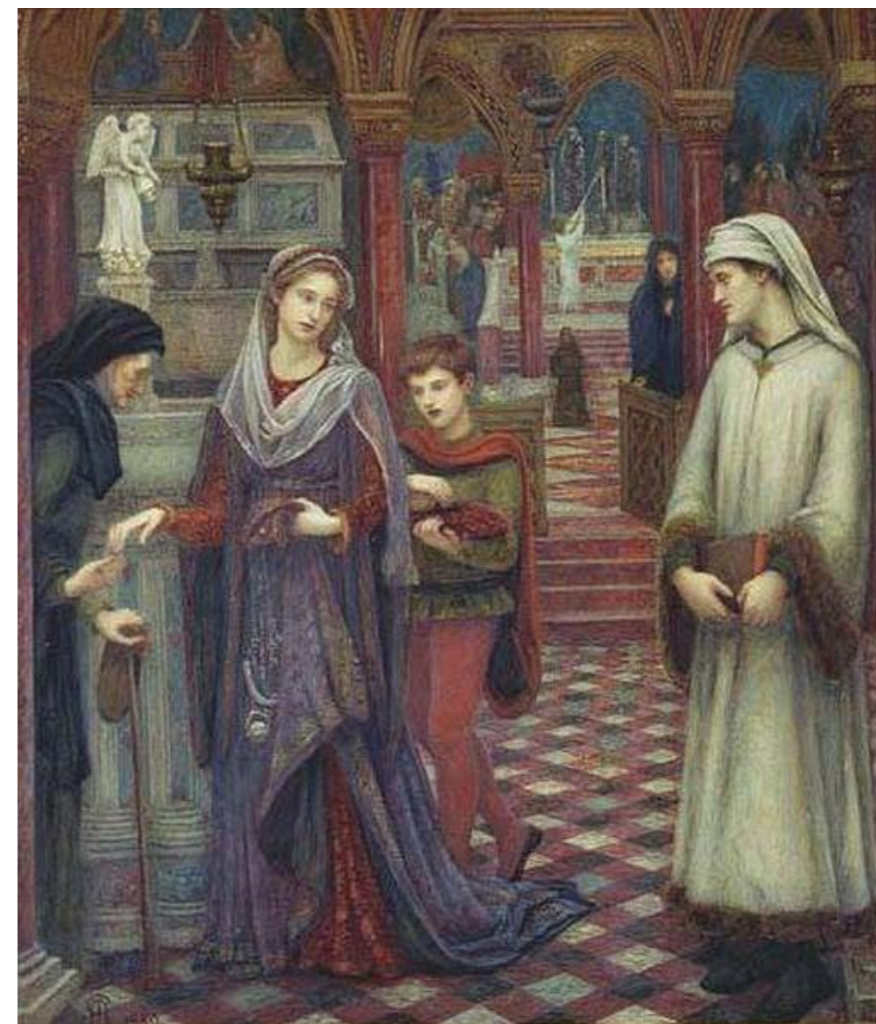

1327

Будући да је радио за напуљску Барди банку, Бокачино заједно са младим Бокачом путује у Напуљ. По очевој жељи, младић остаје у Напуљу да стекне банкарска знања, али се испоставља да га та област уопште не занима.

Петрарка и Лаура приказани су на многим илустрацијама за различита издања *Канцонијера*

Први сусрет Петрарке и Лауре (Мари Спартали Стилман, 1880.)

Фреска на зиду Петраркине куће у Аркви

Портрети Петrarке и Бокача непознатог аутора фирентинске школе

Петрарка проводи лето у Гаскоњи са бискупом Ђакомом Колона (на слици доле) - првим од многих бискупа и кардинала којима је служио током читавог живота. Путује у Тулуз.

Петрарка је наредну деценију настањен у Авињону и оближњем Воклизу, али предузима дужа путовања по северној Француској, Фландрији и јужној Немачкој. Обилази Гент и Лијеж. Управо 1333. открио је Цицеронову беседу *Pro archia* чиме је започео низ открића класичних грчких и римских текстова.

1330

Из практичних разлога, Бокачо започиње студирање канонског права и присуствује предавањима Ђина де Пистоје који је пријатељевао са Дантеом и Петрарком, те је уместо за канонско право код младог Бокача побудио јаче интересовање за поезију на народном језику. Такође, друговање са студентима права који су, попут њега самог, више нагињали књижевности, као што је био Ђовани Барили, довели су га у контакт са младим песницима који су обожавали Петрарку и опонашали његов стил.

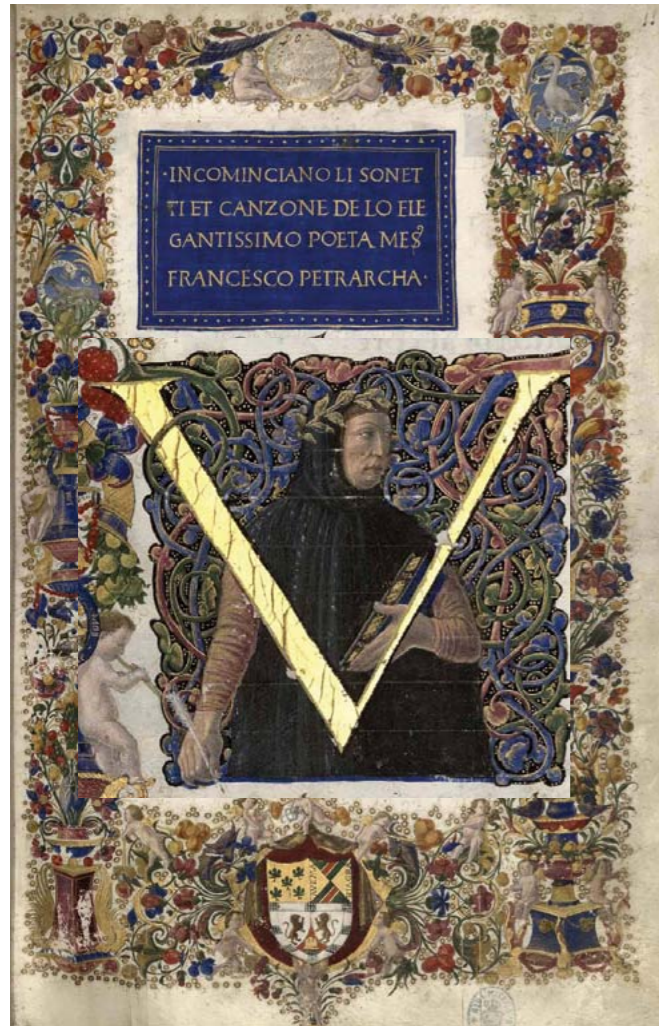
1332

Пошто му се отац ради послова одселио у Париз, Бокачо ужива већи степен слободе, препуштајући се не само оновременим мондеским забавама, већ и својим својим хуманистичким интересовањима, пре свега књижевности. Захваљујући очевом угледу било му је омогућено да користи краљевску библиотеку у којој је осим књижевности, страствено изучавао математику, астрологију и класичну митологију. Опробава се у писању есеја на латинском као што су *Елегија о Констанци* (*Elegia di Costanza*) и *Митолошка алегоричка слика* (*Allegoria mitologica*) као и поезије на народном језику.

1333

Прво Бокачово излагање о Петраркиној поезији. У напуљској фази Бокачовог живота која је трајала све до 1340. године обликовала се његова интелектуална физиономија и развио како његов књижевни укус тако и литерарна вештина. Томе је допринело и његово дружење са ученим светом у отменој и раскошној средини анжујског двора где је био добро прихваћен захваљујући утицајним везама свог оца. У том амбијенту он упознаје жену која ће извршити пресудан утицај на његов живот и стваралаштво, а која је у његовој литератури описана као Фјамета.

Фирентинско издање *Канционијера* с краја 15. века

Почетак Бокачовог *Филокола* с краја 14. века који се чува у Француској националној библиотеци у Паризу

Фреска на зиду Петраркине куће у Аркви

У овој години Петрарка са братом предузима успон на планински врх Монт Венто висине скоро две хиљаде метара, а у писму које је написао непосредно после овог подухвата исказује своје мотиве који се чине сасвим модерни – самодоказивање, уживање у лепоти призора и као најважнији – физички успон као симболички акт стремљења ка узвишеном животу, са назнаком да је у цепу носио *Исповеди* Светог Августина. По неким изворима ове године Петрарка почиње да пише сонете (прву збирку од 23 песме коју је касније проширивао и дотеривао) који сачињавају *Канционијер* – најзнаменитију и вероватно најчитанију књигу љубавне поезије у светској књижевности.

1334

Бокачо у периоду од 1334. до 1337. интензивно изучава књижевност различитих језика и епоха, слободно се препуштајући многоструким утицајима, захваљујући чему његов велики дар добија широке и чврсте темеље. Подједнако је одушевљен трубадурском усменом поезијом, античким и средњовековним романом, латинским писцима попут Овидија и Вергилија, средњовековним настављачима латинске традиције као што су Бернардо Силвестре и Алано ди Лила, али и грчким и византијским писцима које је могао да чита у оригиналу захваљујући томе што је учио грчки код једног свештеника. Такође нараста његово интересовање за књижевност на народном језику, преваходно за дела Дантеа, Кавалкантија и Петрарке. Саставља краћи спев *Дијанин лов* (*La caccia di Diana*) од осамнаест певања у терцинама.

1336

У периоду од 1336 до 1339. године Бокачо завршава роман љубавно-пустоловног садржаја под називом *Филоколо* (*Filocolo*) и истовремено приводи крају студирање права.

Фреска у Галерији Уфици

Горе: Петрарка за писаћим столом на две илустрације из 15. века

Десно: Петраркино дело *De viris illustribus* (Историјска библиотека у Валенсији)

Почетком године Петрарка први пут борави у Риму где се диви античким и хришћанским споменицима и уметничким делима. Потом је највероватније свратио у Шпанију, да би на лето опет био у Авињону, обузет унутрашњом кризом о којој сведочи и рођење ванбрачног сина по имену Ђовани. Није познато ко је била мајка овог детета које је Петрарка задржао и одгајао наредних двадесет година, све до 1357. када га је послао у Авињон. О свом сину Петрарка је записао да је био изузетно интелигентан, али да на жалост није волео књиге.

Започиње спев *Африка* у девет књига, писан у хексаметрима, по угледу на Вергилија, са тежњом да створи прави национални еп, али који је остао недовршен. Десно је издање из 1570. Такође започиње дело историјско-поучног садржаја *О славним људима* (*De viris illustribus*) које садржи 24 биографије славних Римљана.

1337

1338

1339

Из ове године остале су Бокачове епистоле на латинском: *Crepor celsitudinis*, посвећена војводи Карлу; затим *Mavortis milix*, посвећена Петрарки; као и *Nereus amphitribus* и *Sacre famis*, посвећене непознатим пријатељима. Горе је слика из Бокачове куће у Черталду која га приказује за радним столом.

Лаура, уље на платну непознатог аутора

Данте Габријел Росети: *Визија Фјамете* (1878.)

Готово у исто време, Петрарка добија позиве из Рима и Париза да му се додели лаворовенац и он, наравно, одабира Рим.

На свечаној церемонији на Капитолу (цртеж десно) Петрарка је 8. априла 1341. окићен лаворовом венцем чиме је постао први *poeta laureatis* после античких песника.

Одлази у Парму код породице Коређо, а онда се склања у самоћу Селвапиане да заврши дело *Африка* на шта га је обавезивао примљени лавор. То је дело од девет књига у хексаметрима, посвећено Роберту Анжујском, а писано са намером да се створи национални еп од кога је песник очекивао највећу славу. Такође започиње дело историјског и поучног садржаја под насловом *Књиге о спомена вредним стварима (Rerum Memorandarum Libri)* које је по првој замисли требало да буде врло обимно, али је остало недовршено и састоји се од четири књиге историјских анегдота.

1340

Током овог периода Бокачо је саставио спев *Тезеида (Teseida)*, написан у октавама и посвећен његовој великој љубави и песничкој музи Фјамети. Завршава још један спев у октавама под називом *Филострат (Filostrato)* по мотиву Троила и Кресиде у коме описује несрећну љубав и трагичан крај младог јунака.

1341

Пропаст Барди банке доводи Бокачову породицу у велике финансијске проблеме и он је приморан да се врати у Фиренцу.

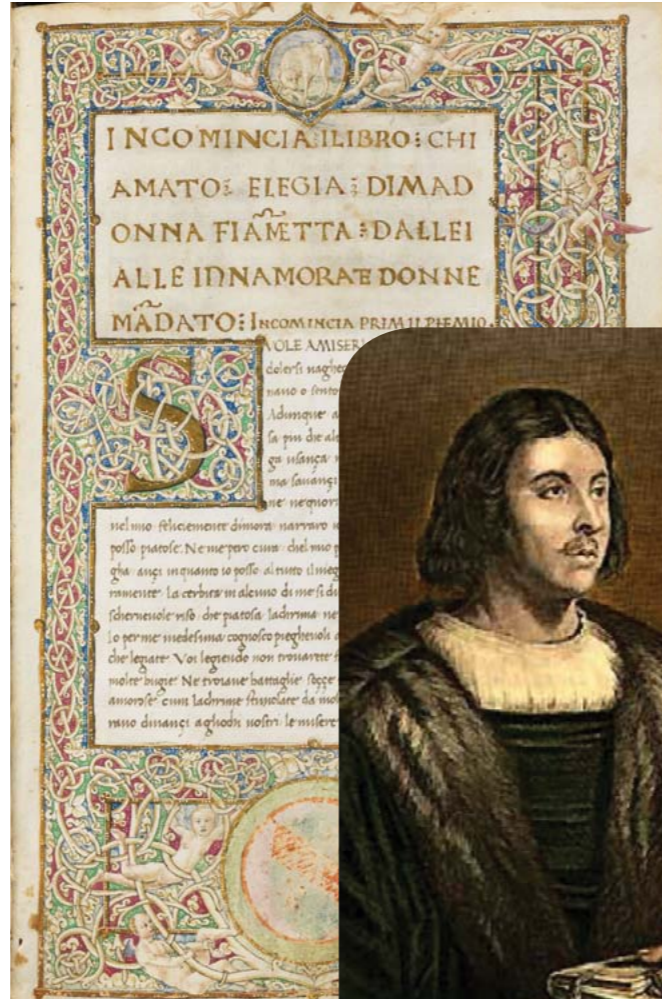

1342

У овом периоду настаје *Комедија фирентинских нимфи (Commedia delle ninfe fiorentine)* - еклога у прози са деветнаест уметнутих певања у терцинама, коју су касније звали “мали Декамерон” као и први нацрт дела *De vita et moribus domini Francisci Petracchi*.

De vita solitaria, 15. век
(University of Chicago: The Newberry Library)

Elegia di Madonna Fiammetta
(Biblioteca Apostolica Vaticana)

У пролеће Петрарка се враћа у Авињон. Његова верска криза појачава се због чињенице да му се брат заредио у картезијанском манастиру. У том расположењу Петрарка се повлачи у Воклиз и пише дело на латинском *Secretum* (пун назив гласи *Secretum meum* што значи *Моја тајна*) компоновано као троделни дијалог са св. Августином у присуству Истине, у коме се разобличују Петраркине слабости, међу којима су највеће љубав према Лаури и жудња за славом. Такође пише *Покајничке псалме* (*Psalmi poenitentiales*) који се састоје од седам молитава и исповести у кратким стиховима. Крајем године рођење Петраркине ванбрачне кћерке Франческе. Још једно путовање у Напуљ.

У Парми Петрарка саставља чувену, у *Канцонијеру* 128. канцону *Моја Италија* (*Italia Mia*). У Верони открива Цицеронова писма која ће га инспирисати у његовој врло богатој кореспондентској активности.

1343

Рођен Џефри Чосер (слика доле)

Бокачо привео крају прву верзију спева *Љубавна визија* (*Amorosa visione*) која такође има алегоријску структуру и моралистичку поенту. Завршен љубавни роман у прози под називом *Елегија госпође Фјамете* (*Elegia di Madonna Fiammetta*), који се сматра првим италијанским психолошким романом, јер је његова тема душевно стање младе напуљске госпође која у првом лицу приповеда о својој несрећној љубави и понижењу које је доживела од превртљивог и неверног љубавника.

1344-45

1344. умро Симоне Мартини, сликар и аутор велелепног олтара катедрале у Сијени

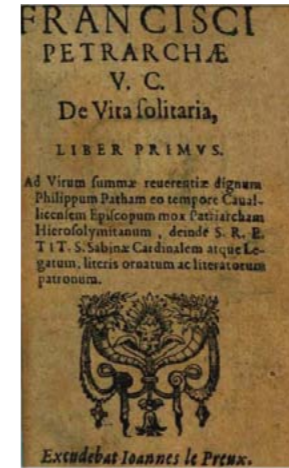
У пастирском спеву *Ninfales fiesolano*, сачињеном од седам певања у октавама, по узору на на Овидија, са темом легендарног постанка Фиесола и Фиренце, Бокачо демонстрира непосредан и природан стил, без сувишног интелектуализирања, који ће доживети свој врхунац у *Декамерону*.

Лево: минијатуре које приказују калуђере оболеле од куге и лечење заражених. Десно: минијатура са приказом Бокача и његових пријатеља који су се у страху од епидемије склонили у вилу на периферији Фиренце.

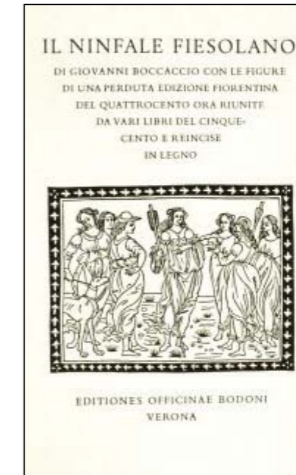
Ове године је завршен двотомни латински трактат *О самотном животу (De vita solitaria)* у коме се велича идеал усамљивања у тишини, далеко од овоземаљских порива. Ово дело Петрарка је касније дотеривао и проширивао, да би га завршио 1356. Такође започиње збирку од 12 еклога под називом *Пастирски снев (Bucolicum carmen)* који је завршио 1348, а дорадио 1357.

Настаје још једно латинско прозно дело у две књиге *О побожној доколици (De otio religioso)* које је дорађивано током целе наредне деценије. И ово дело велича аскезу и делатну контемплативну доколицу као предуслов стварања.

За време Петраркиног боравка у Парми, на Велики петак 1348. године, тачно 21 годину пошто ју је први пут угледао, куга је у Авињону покосила Лауру, а поред ње и многе Петраркине пријатеље и заштитнике, попут кардинала Колоне.

1346

Бокачо је у Равени, на двору Остасија да Поленте где дотерује *Ninfale fiesolano*.

1347

Путује у Форли и смешта се код Франческа Орделафија где наставља са књижевним радом и размењује сонете са песником и граматичарем Росијем. У ово време написао је неколико еклога које ће касније ући у збирку *Пастирске песме (Bucolicum Carmen)*. Преводи делове *Историје Рима* Тита Ливија.

1348

Европу погађа епидемија куге која односи небројене животе.

У епидемији куге која погађа Фиренцу, Бокачу умиру отац, маћеха, родбина и пријатељи, па он преузима бригу о преосталим члановима породице. Ове године започиње своје знаменито дело *Декамерон* на коме је радио до 1352. године.

Epistolae familiares and Seniles, Венеција 1492.
и Петрарка на слици Јустуса ван Гента из 1476.

Genealogia, Венеција 1585. (превод на народни италијански језик)

Ове јубиларне године Петрарка одлази у Рим, а на путу се зауставља у Фиренци где долази до првог сусрета са Бокачом (на минијатури десно) који је дошао са понудом о враћању добара конфискованих Петраркином оцу, што је овај одбио.

Започиње систематско сређивање писама насталих од 1325. године и стварање колекције под називом *Пријатељска писма* (*Epistolae familiares*). Прва верзија је била готова до 1353, а 1359. збирка је скоро заокружена, да би тек 1366. нарасла до финалног броја од 350 писама, која је Петрарка поделио у 24 књиге и колекцији дао дефинитивни назив *Двадесет и четири књиге пријатељских писама* (*Familiarum rerum libri XXIV*). Ова писма, настала у периоду од скоро четири деценије, сведоче не само о Петраркином стилу, већ и о његовим многобројним везама и пријатељствима широм Европе. Нарочито је занимљива последња књига у којој су писма славним личностима антике. Из овог корпуса издвојено је 19 *Ненасловљених писама* (*Sine nomine*) насталих 1342-1358, из опреза да се неко не би политички угрозио, с обзиром да садрже оштру критику авињонске папске курије.

1350

Осим што се сусреће са Петрарком у Фиренци, Бокачо такође у својству званичног представника Фиренце, посећује Дантеову ћерку која као опатица Беатриче борави у манастиру Санто Стефано у Равени. Сусрет је приказан на слици шкотског уметника Виљема Бела Скота (доле). Започиње своје славно дело *Родослов паганских богова* (*Genealogia deorum gentium*) где систематично обрађује античка предања о пореклу и потомству старих грчких и римских божанстава. На овом капиталном делу којим су се обилно служили песници потоњих раздобља, Бокачо је са мањим прекидима радио практично до краја свог живота.

1351

Бокачо прелази у Падову где се поново среће са Петрарком, преносећи му званичну понуду да предаје књижевност у Фиренци коју овај одбија. Завршава *Малу расправу у похвалу Дантеа* (*Trattatello in laude di Dante*). У својству амбасадора Фиренце борави на баварском двору.

Илустрације из различитих издања Петраркиног дела *Тријумфи*

Петрарка започиње дело *Тријумфи* (*I Trionfi*), једино које је поред *Канцонијера* написано на италијанском језику. То је заправо спев у дантеовским терцинама, подељен на шест делова: *Тријумф Љубави*, *Тријумф Чедности*, *Тријумф Смрти*, *Тријумф Славе*, *Тријумф Времена* и *Тријумф Вечности*. Лево су различити видови илустрација које су красиле многа каснија издања.

1352

Бокачо (на слици доле) путује у Равену и Форли, у дипломатском покушају да обезбеди Фиренцу од експанзионистичких намера породице Висконти.

Заувек прелази у Италију. На чуђење Бокача и осталих пријатеља, прихватио је понуду владара Милана, гибелинског властодршца кардинала Висконтија да живи на његовом двору, где је остао читавих осам година, обасут почастима и без икаквих финансијских проблема, потпуно посвећен својој уметности. Повремено су му повераване дипломатске мисије, као на пример у Млетачкој републици, у Прагу код цара Карла IV, или у Паризу код француског краља.

1353

1354

Започиње опсежан трактат *О помоћима у доброј и злој срећи* (*De remediis utriusque fortunae*) у две књиге, са великим бројем дијалога, који је писао све до 1360. и који је требало да буде нека врста водича за понашање човека у срећним и несрећним животним околностима.

У пролеће одлази у Авињон у посету папи. Такође се среће са Карлом IV за време његове посете Италији.

Илустрације из једног издања Бокачовог дела *O згодама угледних људи* ("De casibus virorum illustrium") завршеног 1363.

Петрарка (на слици доле) пише низ полемичких списа обједињених у четири књиге под заједничким насловом *Против лекарске инвективе* (*Invectivarum contra medicum quendam libri IV*). Наредне, 1356. године, путује прво у Мантову, а онда у Базел и Праг код Карла IV.

1355

Први Бокачов покушај да се заувек врати у Напуљ није уродио плодом и он се после краћег боравка враћа у Фиренцу. Успут посећује библиотеку манастира Монтекасино, богату латинским текстовима. Завршава другу верзију speва *Љубавна визија* (*Amorosa visione*). Започиње два списа које је завршио 1363 и 1364. године: *O згодама угледних људи* (*De casibus virorum illustrium*) у коме је приказао животе како историјских личности тако и својих савременика, и *O брдима, шумама, изворима, језерима, рекама, мртвим морима или мочварама и о именима мора* (*De montibus, silvis, fontibus lacubus, fluminibus, stagnis seu paludibus et de nominibus maris liber*) где се абецедним редом нижу географски називи топонима и објашњења из класичних извора.

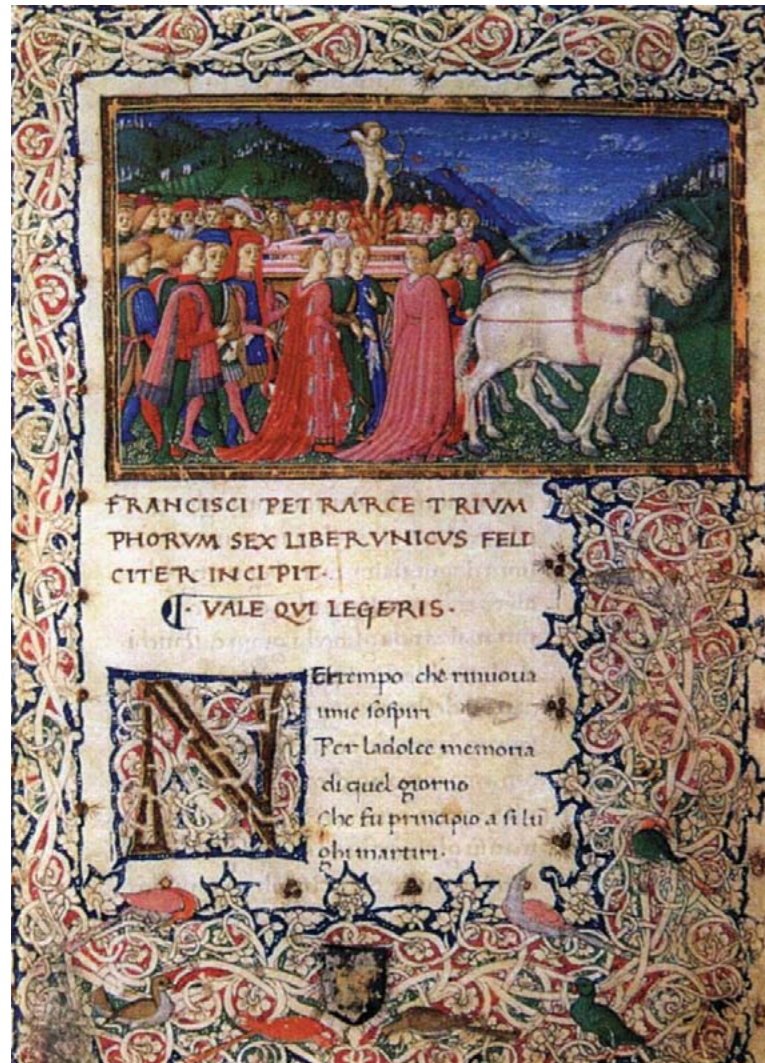
1357

Бокачо је у Равени где од Петрарке добија спис *Invective contra medicum*.

1359

Трећи Бокачов сусрет са Петрарком, овог пута у Милану (овековечен на минијатури са леве стране). Именован је за амбасадора у Ломбардији, на двору Бернаба Висконтија. Промовише нове преводе Хомера и успева да у Фиренци организује учење грчког језика, чиме је заправо основао прву катедру за изучавање старогрчког у западној Европи, где се није само учио језик већ су се тумачила дела Хомера, Аристотела, Еурипида и других грчких књижевника и филозофа.

Лукузно издање Петракиног дела *Тријумфи*

Илустрација за Бокачово дело *О знаменитим женама*

Петрарка путује у Париз. У октобру саставља *Писмо Хомеру* („Када си се уздигао тако високо на крилима генија, требало да предвидиш да ћеш увек имати имитаторе, али мало успешних“).

Петраркин син Ђовани умире од куге (на слици лево је стандардни оновремени ликовни приказ смрти). Терка Франческа удаје се за Франческола да Бросана доцније именованог за извршиоца његовог тестаента. У јуну Петрарка прелази у Падову. Започиње *Старачка писма* (*Seniles*) која је сакупљао до 1374. године, а која су разврстана у осамнаест књига. Последње – *Писмо потомству* (*Posteritati*) садржи

његове хуманистичке идеале, исказе оданости античкој култури и традицији, као и његове заветне мисли о самоћи, интроспекцији и вери. Ове године заокружена је и збирка *Писама у стиху* (*Epistolae metricae*), од 66 хексаметарских писама у три књиге, писаних током читаве три деценије.

У пролеће Петрарка прелази у Венецију. Ускоро му се рађа унука Елета. Да би избегла кугу, Франческа са породицом стиже код оца у Венецију, у палату Молина.

1360

Рођен Ђовани де Медичи, оснивач моћне фирентинске династије Медичи.

Пошто је у децембру пропала завера у коју су биле умешане личности блиске Бокачу, у наредном периоду му је било ускраћено обављање јавних послова и обавеза.

1361

Бокачо се повлачи у Черталдо где започиње рад на обимном делу *О знаменитим женама* (*De mulieribus claris*). Лево је минијатура из једног од доцнијих издања ове књиге. Из непознатих разлога, ове или следеће године поново се обрео у Равени.

1362

Урбан V устоличен као двестоти папа.

Дефинитивна верзија дела *О знаменитим женама*, са укупно 104 биографије славних жена од Еве па до Бокачовог доба. Такође започиње *Vita sanctissimi patris Petri Damiani*.

Si nescio celorum conspicienda fact
 Pariterq; michi. populis qui carmina scri
 Que tua composuit docta minerva dedit
 Est par una fore que cu pia festa colunt
 Commemorat cetera tua verba scribit
 Hic tua grammatice hic meo cuncte professus
 Serposu. cetera carmina astante choro
 In titulos pome tuos cu plausibus omnes
 Et tua pmetunt gratia camenta deorum
 Hic staty italie cu deplorat et vultu
 Admirationi spansi frang lacrimosa petit
 Laudis adepti tuis no puid gloria nunc
 Qualiacunq; pones. mea theatra fut
 Jam gemmum vlygat opus. cu fama p vrbem
 Et vaga consensu iamq; poeta monos
 Si tua quod condet. montatq; musa sub orbem
 Fac veniat. nam sit pito plus euit
 Responsio Panasa florentini ad Remald
 Alma quidez maos cu dudu vexit ad amicos
 Magnifica titulos et monumenta loci
 Quoscuq; nec rezecio. tantu at dona licet
 frondosiq; memy. passuq; i malub; amos
 Hac illuc domitor. indomitorq; pegeres
 Aut simul auzar habitator. p. p. v. v. d. d.
 Antzaq; amphax cocelebrata choros
 Sed maos eant patre pama me
 Eonia q; i meo vberosa bono

Илустрација за Декамерон - трећи дан, осма новела

У октобру Петрарка се затиче у месту Павиа одакле пише Бокачу чувено писмо о младом хуманисти из Равене.

Рођење унука Франческа.

Петрарка се сели у Аркву, мало место јужно од Падове, у коме ће остати до своје смрти. Пише трактат *О незнању свом и многих других (De sui ipsius et multorum ignorantia)* уперен против оних који су Петрарки замерали што тобоже не уважава довољно Аристотела.

1363

Још један Бокачов пропали покушај да у Напуљу добије сигурну и уносну службу. Враћа се у Фиренцу, па одлази у Падову са намером да сретне Петрарку, што ће се догодити нешто касније, и то у Венецији. У јулу је опет у Черталду где ради на дефинитивној верзији *Genealogie*.

1364

Преписка са Петрарком о писању поезије на народном језику.

1365

Бокачо путује у Авињон као фирентински амбасадор на папском двору доносећи папи Урбану V подршку Фиренце за повратак папског двора у Рим. Највероватније завршава роман *Corbaccio*, који је започео десетак година раније и у коме описује како се један мушкарац свети младој удовици која је одбила његово удварање.

Уље на платну непознатог француског сликара (1621.)

1366

1367

Бокачо одлази у Венецију где није затекао Петрарку, већ само његову ћерку и зета. Добија место амбасадора на папском двору у Риму.

Репрезентативно издање *Канџонијера* (Венеција 1470.), портрет Петрарке из 1376. (Падова) и призор Петраркине родне куће у Арџу

Смрт обожаваног унука Франческа је тешко погодила Петрарку.

У Паризу основана Краљевска национална библиотека

1368

Бокачо се састаје са Петрарком у Падови, где се и иначе окуљао велики круг угледних књижевника и интелектуалаца.

Креће на пут у Авињон, али због слабог здравља одустаје већ у Ферари, одакле се враћа кући. Саставља тестамент у коме су поред чланова најуже породице, поменути неки књижевни пријатељи, а међу њима и Бокачо коме је наменио малу суму новца за нови огртач.

1370

Бокачо лично надгледа објављивање дела *Buccolicum Carmen*. После последњег путовања у Напуљ, поново је у Черталду.

Петрарка завршава *Канџонијер*, најславнију књигу љубавне поезије свих времена, која је вековима била недостижни узор песницима. Оригинални рукопис налази се у чувеном *Codice Vaticano latino 3195* и представља последњу Петраркину редакцију. Италијански назив књиге *Rime sparse* преузет је из првог стиха уводног сонета, а дело се у дефинитивној редакцији ватиканског рукописа зове *Francisci Petrarcae laureate poetae Rerum vulgarium fragmenta*. Каснији ренесансни песници који су обожавали Петрарку и угледали се на њега, назвали су ово дело *Канџонијер*, што значи *Књига песама*, и тај назив остао је у употреби до данас. Први део, написан до Лаурине смрти, садржи 263 песме, а други део сачињавају 103 песме настале после Лаурине смрти. *Канџонијер*, дакле, садржи укупно 366 песама, од којих су најбројнији сонети (317), па канцоне (29), сестине (9), затим баладе (7) и мадригали (4).

1373

Насловна страница књиге “*De casibus virorum illustrium*” и Бокачов портрет из 14. века који се налази у његовој родној кући у Черталду

Дефинитивну верзију *De casibus* посветио Гвиду Кавалкантију. Наставља ревидирање *Genealogie*. У Фиренци му је поверено да у цркви Сан Стефано ди Бадија држи серију предавања о Дантеовој *Божанственој комедији*. Све више га мучи гојазност, а такође и један облик водене болести, која омета његово кретање, заједно са нападима високе температуре.

Петраркин споменик у Арци и Бокачов у Черталду

Петрарка је умро за радним столом 19. јула 1374. године, само дан пре његовог седамдесетог рођендана. Спаљен је у парохијској цркви, а шест година касније његови остаци су смештени у саркофаг у Аркви.

Петраркина кућа и надгробни споменику Аркви

1374

Због финансијских проблема и нарушеног здравља, Бокачо се враћа у Черталдо где добија вест о Петраркиној смрти. Одлазак његовог дугогодишњег књижевног пријатеља веома га је потресла, али и инспирисала да у његову част напише последњи од својих зрелих сонета. Упркос болести, он наставља да дотерује дело *Genealogie*.

1375

Сам, болестан и сиромашан, Ђовани Бокачо је умро 21. децембра 1375. у својој кући у Черталду.

Ђовани Франческо Рустичи: Бокачово погрсеје, детаљ са кенотафа и Бокачов гроб у Черталду

Бронзинов портрет Дантеа из 1530. године, споменик у Вашингтону и Дантеов стилизовани портрет анонимног аутора из XVI века

ОДЛОМЦИ ИЗ СТУДИЈА О ДАНТЕУ

ФРАНЧЕСКО ДЕ САНКТИС

О предмету “Божанствене комедије”

Критички есеји. - Београд : Култура, 1960.

Имамо, дакле, два садржаја: чисто религиозни, који избацује поезију из човечанства, и историјско-политички, који се заснива на традицијама што се по суштини не слажу са модерним животом: две непотпуне песме. Једна окреће леђа животу, друга га меша са њему супротним елементима.

Узалудно је расправљати на који је од ова два садржаја Данте прво помислио: да ли су га његова политичка схватања и страсти нагнали да гледа онај свет као материју врло погодну да их изрази, као што сматрају неки; или је, као што ми изгледа вероватније, онај свет схваћен најпре по себи, и то озбиљно.

Било како било, Данте је стопио та два садржаја, претварајући се у посматрача, штавише у протагониста свог света. Као жив човек, он продире у царство сенки са свим својим страстима човека и грађанина; захваљујући њему, чак и спокојни небесни свод одзвања од земаљских дрхтања: на тај начин драма се обнавља и у вечности се опет појављује време. Он је као мост између неба и земље. Угледавши и чувши речи живог човека, душе оживе за тренутак, опет доживљују некадашње страсти, опет се сећају домовине, пријатеља. У недрима бесконачног опет врви коначно; опет се појављује историја, опет се појављују карактери и страсти.

Усред укочене будућности живи и комеша се Италија, чак и Европа IV века, са својим папом и императором, са својим краљевима и народима, са својим обичајима и заблудама, са својим страстима. Драма тог века се приказује на оном свету, а њу је написао песник који је и сам један од учесника.

Овом срећном замисли песма обухвата цео живот, небо и земљу, време и вечност, људско и божанско; оно што је у уму најапстрактније и оно што је у стварности најконкретније. Доктринарно и мистично схватање онога света делимично је отупљено; и поезија која се заснива на натприродном постаје дубоко људска и земаљска, са особеним печатом човека и времена.

Шта је овај спев? То је људски живот гледан из загробног света. Сад додајмо: то је онај свет гледан са земље. Као путник који посматра удаљене крајеве, са још свежим сећањем на своју домовину, тако да све на шта наилази гледа кроз њу, Данте види онај свет кроз земљу, кроз своје страсти. На тај начин живот се сједињује, загробни свет излази из своје апстракције, небо и земља се мешају, и једна поезија, конципирана у висинама најнејасније мистике, спушта се у најдубљу и најживљу стварност! Баш у овој реципрочности радње и јесте величина и истинитост концепције о сталној присутности два света који један другог објашњавају и ублажавају. Та два света иду један за другим, смењују се, укрштају се, прожимају се. Све је испуњено тим јединством. Песник ломи земљу у комаде и гради од њих своје светове; тако читалац, гледајући целину, може с правом рећи: Преда мном је нови свет.

ЕРНСТ РОБЕРТ КУРЦИЈУС

Европска књижевност и латинско средњовјековље

Загреб: Матица хрватска, 1971.

Антички систем поетских родова бијаше се, у миленију прије Дантеа, распао до непознатљивости и несхватљивости. Дантеов наслов бијаше узет од нужде. Нама познати наслов *Divina Commedia* (најприје у венецијанском издању од 1555. год.) бијаше сретна надопуна. Сам је Данте *Комедију* назвао “светом пјесмом” (*Paj* 23, 62 и 25,1). Смијемо ли у томе видјети наслов који би он сам одабрао да му се није школски реторска ознака чинила прикладнијом? Тај почасни наслов позна антика је дала *Енеиди*.

Концепција дјела *Commedia* заснива се на духовном сусрету Вергилијем. У цијелој европској књижевности има мало појава које би се могле успоредити с тим феноменом. (Гетеов сусрет с Хафисом, Хофмансталов с Калдероном). Док оживљавање Аристотела у 13. столећу бијаше дјело генерација које се одиграло у хладној свјетлости појмовнога истраживања, Дантеово оживљавање Вергилија пламени је лук који прескаче с једне велике душе на другу. У традиција европског духа нема ситуације која би тако обузимала живошћу, њежношћу, плодношћу. То је сусрет двају највећих латина, а хисторијски гледано: то је печатење везе коју је латинско средњовјековље створило између антике и модернога свијета.

Ако су наша запажања исправна, имао је Вергилијев еп, који спаја повијест и трансцендентност, као и филозофско-

теолошки еп латинског средњовјековља, који је утемељио Алан, удјела у литерарној форми коју је Данте створио у свом дјелу *Commedia*. Њу саму међутим не можемо придружити ниједном роду.

Обиље особа у дјелу *Commedia* тумачи се најсилнијом и најплоднијом новошћу коју је Дантеов геније додао античкој и средњовјековној баштини: захватом у сувремену повијест. Данте позива пред суд папе и царева свога времена, краљеве и прелате; државнике, самодршце, војсковође; мужеве и жене из кругова племства и грађанства, из удружења и школа. Ту су умјетници и пјесници, филозофи и пустињаци, као и лопови, убојице и свеци. *Divina Commedia* уједно је *Comedie Humaine* којој ништа људско није ни превисоко ни прениско.

Експлозивни продор доживљене повијести у епски, митолошки, филозофски, реторски изграђен образовни свијет латинског срењовјековља створио је констелацију из које настаде *Commedia*. То је одговор Дантеова духа Дантеовој судбини: прогонству. Оно бијаше за њ тек особна потврда изопачења самог свијета. *Imperium* и *sacerdotium* бијаху избачени из колотечине, Црква изрођена, Италија оскрвнаљена. Свијет се био ишчашио. Дантеу је наметнут голем задатак да га поново узглоби. У дјелу *Commedia* расклапа се читав повијесни космос, како би поново био распоређен у астрофизичком космосу свијета и у метафизичком космосу трансценденције. Физичка космологија и метафизичко царство вреднота стављени су у најстрожу релацију.

ЕРИХ АУЕРБАХ

Фарината и Кавалканте

Мимесис. - Београд : Нолит, 1968.

Данте располаже тако богатим стилским средствима каква ниједан европски народни језик пре њега није познавао; и он их не употребљава само појединачно већ их доводи у непрекидну међусобну везу. Брза узаостопност, оштра композиција појединачних делова и њихово узајамно усклађивање стварају потпун утисак живог говора... Ако пођемо од језика Дантеових претходника, онда је његов језик скоро несхватљиво чудо. За разлику од свих ранијих писаца међу којима је било и великих, Данте је писац неупоредиво богатијег, очигледнијег, снажнијег и еластичнијег израза, он познаје и употребљава кудикамо више облика, захвата најразличитије појаве и садржаје неупоредиво сигурнијим и чвршћим потезом, тако да долазимо до убеђења да је тај човек поново открио свет својим језиком.

Данте уопште не презире обрте говорног језика. *Volgiti! che fai?*, уз то из Вергилијевих уста, и после свечаног обликовања Фаринатиног позива, делује сасвим снажно као спонтан, нестилизован говор, какав стално налазимо у опхођењу обичних саговорника... Поред тога су обликовања највишег патоса, језички савршено узвишена у античком смислу; стилска намера у целини без сумње тежи узвишености, она се осећа - чак и када за њу не бисмо знали из Дантеових изричитих изјава - непосредно из сваког стиха песме, ма како колоквијалан он могао бити; тежина, *gravi-*

tas, Дантеовог тона тако се непрекидно одржава да ниједног тренутка не можемо бити у сумњи у каквој се равни стила налазимо. Међутим, истовремено се не може порећи да се Дантеов појам узвишеног веома разликује од тог појма код његових античких узора. Данте, на пример, уопште не зна ни за какве ограде у тачном и директном подражавању свакодневице, гротескног и одвратног; ствари које се уопште не могу сматрати узвишеним у античком смислу, постају то тек на начин како их он сређује и обликује... Наиме, нигде супротност обеју традиција - античке која одваја стилове, и хришћанске која их меша - није тако јасна као у том моћном темпераменту који обе, и античке којој тежи, и друге које не може да се лиши - постаје опет свестан...

Комедија је и енциклопедијски поучни спев у коме су физичко-космолошки, етички и историјско-политички светски поредак у целини представљени; она је, даље, уметничко дело које подражава стварност, у којем се појављују сва замислива подручја стварности: прошлост и садашњост, узвишена величина и нискост достојна презира, историја и легенда, трагика и комика, човек и природа; она је, коначно, историја развитка и спасења једног појединца, Дантеа, и као таква фигурација историје спасења човечанства уопште. Никада није утрошено толико уметности и изражајне снаге, па ни у самој антици, да би се земаљско обличе људског лица довело скоро до болно упечатљиве визије. Дантеово дело остварило је хришћанско-фигурално биће човеково и разорило га у самом остварењу; моћни оквир разбила је надмоћна слика, коју је он обухватио.

Ф. В. Ј. ШЕЛИНГ

О Дантеу у филозофској вези

Филозофија уметности. - Београд : БИГЗ, 1989.

Данте стоји као првосвештеник и освештава целокупну модерну уметност. Не репрезентујући један појединачан спев него укупни род новије поезије, и сама чинећи род за себе, *Божанствена комедија* је тако потпуно завршена, да је теорија која апстрахује појединачне форме за њу сасвим недовољна, па она, као засебан свет, изискује и своју засебну теорију...

Грађа пева је, уопштено, изражен идентитет целог песниковог доба, прожимање збивања тог доба са идејама религије, науке и поезије у најнадмоћнијем духу тога столећа... Али, разматран са свих страна, Дантеов спев није појединачно дело једног посебног доба, једног посебног стања образовања, него је праузор услед општег важења које он повезује са најапсолутнијом индивидуалношћу, услед универзалности на основу које он не искључује ниједну страну живота, најзад, услед форме која није посебан тип него је тип разматрања универзума уопште... Ово дело је пророчанско, узорно за целокупну модерну поезију.

Ово божанствено дело није ни пластично, ни питорескно, ни музичко; није ни драмско, ни епско ни лирско, него је све то, и у подешеној хармонији. Приказати то богатство уметности, дубину те детаљне намере у унутрашњој конструкцији три дела света, то би била посебна наука, као што је мало времена по песниковој смрти, признала његова нација, установљујући посебну наставну катедру за Дантеа, коју је први држао Бокачо.

Т. С. ЕЛИОТ

Данте

Изабрани текстови. - Београд : Просвета, 1963.

У Дантеовој поезији нас изненађује то што је њу у извесном смислу крајње лако читати... Данте је *најуниверзалнији* песник модерних језика. То не значи да је “највећи”, нити да је најобухватнији - код Шекспира постоји већи варијетет и детаљисање. Дантеова универзалност није искључиво питање личности. Талијански језик, а поглавито талијански језик Дантеовог доба, много добија тиме што је продукт универзалног латинског језика. Дантеов стил има чудесну јасноћу, *поетску*, за разлику од *интелектуалне* јасноће. Његова мисао може бити нејасна, али је реч луцидна, или тачније - прозрачна.

Дантеова једноставност има још један разлог. Не само што је он мислио на начин на који је у то доба широм Европе мислио сваки човек његове културе, већ се служио општим методом који је био разумљив с краја на крај Европе. Alegорија представља метод који није био ограничен само на Италију и парадоксална је чињеница да је баш тај метод алегоричке, допринео Дантеовој једноставности и интелигибилности...

Дантеов се метод састоји у томе да нас нагна да и ми видимо оно што је он видео. Стога се он служи врло простим језиком и веома малим бројем метафора, јер се алегоричка и метафора не слажу баш најбоље... Како је читава Дантеова поема једна велика метафора, једва да има места за метафоре у детаљима.

ЧЕСЛАВ МИЛОШ

О “Паклу” : Данте

“Савременик”. - Год XXXII, Књ. 3, бр. 6 (јуни 1986.)

Пакао је пре свега прича о путовању, опис посећиваних подземних земаља и њихових становника. И ту данашњи читалац или се буни, или се ненаклоњено чуди - а има и чему. Иконографија нас је навикла на котлове пуне смоле около којих се мотају ђаволи са вилама, али друго је нешто када се неизбежна просторна транспозиција појављује у своме крајњем, подробно разрађеном виду. Пакао код Дантеа има облик огромног левка, као да је космичка експлозија расцепила Земљину куглу све до њене средине - кад се сурвао са неба, главом наниже, збачени Сатана...

Данте се кретао на граници између теолошке мисли, која од тадашњег простора није била зависна и варијанте маште која је тада била заједничка како за писмене људе тако и за аналфабете. То је веома захвална тема: дело које се не да сместити ни међу дела “чисте” уметничке фикције (како је данас за нас *Енеида*), нити међу дела која излажу веру. Терцине *Пакла* су извезене од вишеслојних симбола који се не опажају голим оком, али који у нас продиру упркос нашој свести. И зато поема, управљајући позив архетипским наслагама наше психе, делује с великом снагом - и изазаива сразмерну незасићеност, тим изразитију, што се неко озбиљније односи према великим основним категоријама Спасења и Проклетства.

ОСИП МАНДЕЉШТАМ

Разговор о Дантеу

Београд : Рад, 1979.

Ко каже - Данте је скулптуралан, тај је под утицајем бедних одређења великог Европејца. Дантеовој поезији су својствени сви видови енергије познати савременој науци. Јединство светлости, звука и материје чини њену унутрашњу природу.

Читање Дантеа је пре свега бескрајан напор, који нас све више удаљава од циља што постижемо већи успех...

Структура Дантеовог монолога, грађена на оргуљским регистрима, може бити добро схваћена уз помоћ аналогичке са горским каменом... Читава поема представља једну једину, јединствену и недељиву строфу. Тачније, не строфу већ кристалографску структуру, то јест тело. Поему потпуно прожима незауостављива тежња за обликованством. Она представља најстроже стереометријско тело, један компактан развој кристалографске теме. Незамисливо је обухватити оком или зорно замислити то чудовишно по својој правилности тринаестохиљадострано тело.

Обликованство поеме превазилази наше појмове о складању и композицији. Много је правилније признати да је њено руководеће начело инстинкт. Ту се збива борба за представљање целине, за очигледност апстрактног. Само се помоћу метафоре може наћи конкретан знак за обликовни инстинкт којим је Данте гомилао и преливао терцине.

Лаура крунише Петрарку, Фиренца (Biblioteca Medicea Laurenziana)

ОДЛОМЦИ ИЗ СТУДИЈА О ПЕТРАРКИ

ФРАНЧЕСКО ДЕ САНКТИС

Петрарка. Критички есеји. - Београд : Култура, 1960.

Петрарку је надахњивала љубав; али човек није направљен од једног комада, нити утисци делују увек и апсолутно. Заједно са љубављу ту су поетска школа, књижевна схватања, авет јавности, вештачко и конвенционално: елементи чији ће се трагови наћи чак и у најискренијим надахнућима. Онај ко има смисла за то осећа снажан печат генија и у најлошијим песмама, а у најбољим несвесне навике поетске школе. Сваки песник има свој, мање или више простран свет у који верује и који делује на његову машту. Петраркин свет била је Лаура...

Наћи општу нит, извесне велике интервале у које се могу разделити његове песме, распоређујући их према естетским категоријама, да би се олакшало доношење суда о њима, то се може. Али бесмислено је претпоставити да је Петрарка *a priori* конструисао неки ред, као да је желео испевати праву љубавну поему. Ту се налази велико богатство осећања, која би се могла сматрати као још невезани материјал за лирску поему, али која избијају, дан за даном, према стању једне узбуркане душе, без циља, без правца и без повезаности. Стога, уместо да се зове поемом, *Канционијер* би се могао назвати дневником љубави, дневником свих пролазних појава које се јављају у људском духу, али фиксираних у стиху.

Лаура, дакле, није личност приказана објективно, са неком сопственом историјом, већ привиђење које лебди у љупкој светло-тамној атмосфери, са кога се песник никада не усуђује да подигне вео, оно се види издалека, оно се увек тумачи а никад не схвата, а јасно је само у изванредним ефектима које изазива. У томе је Лаурин недостатак, у томе је њена лепота: одатле настаје садржина љубави најбогатија у средњем веку.

У животу има пролазних утисака и појава који пролазе заувек ако их песник не хвата у лету и не фиксира их. Такве су теме Петраркиних сонета: бледило, певање, плач, обливање румени, овај или онај став Лаурин, оштроумна мисао, нагло узбуђење. У таласу слика које му пролазе кроз главу, понека чини на песника живљи утисак, он је уклапа у својих 14 стихова. Сонет је необично погодна форма за његов дух. Његове несталне импресије, без премиса и без последица, имају свој одговарајући израз у оном тоналитету затвореном у себе који се назива сонетом, песмом која траје четврт сата. У овој елементарној форми мисао је обавијена својом љуском, али понекад је срце препуно и хоће да се излије, мисао хоће да изађе. Тада оквир сонета није довољан и песник прихвата канцону, племениту и широку форму кое су достојни само они чија је душа речита.

Али под овим различитим формама лако је препознати истог човека, нарочито по начину изражавања, по употреби боја. Ако је икада неки песник био кадар да оплемени један језик и једну поезију, то је свакако био Петрарка.

БЕНЕДЕТО КРОЧЕ

Канцона *“Quell’ anticomio dolce empio signore”*

Уметност тумачења поезије. - Београд : Нолит, 1979.

Можда је тачно, а можда и није, да се оквир канцоне *Quell’ anticomio dolce empio signore* (Свог старог слатког окрутног владара) налази већ у провансалској поезији. Проверавање у овом случају није битно јер се ради о очигледном и готово наивном оквиру: Песник и Амор се препиру пред судом Разума, први оптужујући и жалећи се, а други бранећи се и корећи. Важно је, међутим, да се сазна зашто овога пута персонификације и метафорички суд не делују хладно и сиромашно, већ се намећу као нешто природно што одговара песниковом осећању...

Говори увређени роб, тиранисани, коме је Амор наметнуо сваку врсту муке од када је завладао њиме, још у његовој првој младости. Одузео му је могућност да учествује у задовољствима и свечаностима живота, спречио га је да се високо уздигне, што је он можда могао, увалио га је у непрекидни рат и учинио је да заборави сваку другу ствар, па чак и Бога...Међутим Амор, непријатељска сила, рушилац и окрутник, одбацујући оптужбу подсећа и тврди

да се само његовом заслугом песник ослободио безначајног посла коме се био посветио - продаје ситних речи, решавања свађа на суду, а његово се интелект уздигао до оних висина до којих никада сопственом снагом не би стигао. И желећи да му потражи једну жену коју би волео, он - Амор, нашао му је такву каквој није било равне на свету - Лауру. А због те жене, незахвалник, постао је песник, гласовит, пријатан и драг најузвишенијим људима...

Препирка која је добила ток судског спора, претвара се у драму са заплетом и катарзом помирења, узвишености и ведрине... Али Разум што их је са свог трона до тада ћутљиво слушао, устеже се да изрекне пресуду. Зашто? Зашто се смеши и одгађа је *ad graecas calendas*? Зато што овде нема разлога ни за ослобађање ни за осуду.

Прихвата се постојање супротних снага које постоје и ништа не може да их уклони са овога света. Одатле и једноставна и чиста и готово схематична поставка песме и разговетна, дискурзивна форма која потанко излаже супротне тезе, а завршава се осмехом који је и осмех мудрости.

ЕРОС СЕКВИ

Предговор за *“Канционијер”*

Београд : Књига-комерц, 2007.

Зашто у Петрарки видимо оца италијанске културе, једну од фигура која је највише утицала на развој хуманистичке и ренесансне културе уопште (што није случај са Дантеом), а истовремено и један од корена интелектуалног академизма који је вековима одвајао италијанску културу од извора из којих је настало италијанско друштво, и тако често правио од те културе украс префињене израде, ненадмашног сјаја, али ипак само украс?

Петрарка живи у доба када је чак нестала и љубав према комуналној традицији, када унутрашње борбе комуна као да оправдавају афирмацију великашких династија. И тако, док Данте лута као изгнаник тражећи кров и горки хлеб код великаша који су могли да му их понуде, Франческо Петрарка, бранећи своју личну и литерарну слободу, постаје први велики дворски песник Италије, сам бира привилегије које ће примити и места у којима ће боравити, стекавши богатство и поштовање на разним дворовима. Мада осећа кризу, Петрарка ипак широко отвара врата хуманизму, пренебрегавајући

средњи век, да би нашао прибежиште у класичној римској култури. Због тога кажемо да је Петрарка тај који оставља у наслеђе будућим генерацијама отворена врата према класичном свету, што ће бити основа хуманистичке, ренесансне и, посредно, модерне културе. Али он оставља у наслеђе и клицу академизма, клицу оног неговања форме из које ће се тако често италијанска литература преливати у златни украс, заборављајући суштинске елементе, управо оно што је садржина. Можемо рећи да од Петрарке потиче она жица у литератури коју су Де Санктис и Пирандело назвали “литературом речи”, супротстављајући јој литературу “ствари”, “догађаја”...

Са повешћу о љубави према Лаури и његовом трајном душевном неспокојству преплиће се несавладива жеља за славом, и све то заједно уздиже се из основе културне традиције коју је Петрарка наследио. Он је, у ствари, прави протагонист своје љубавне повести написане народним језиком, а то је још један документ више о аутобиографском пореклу читавог његовог дела. Сва његова лирска поезија у суштини је одраз онога о чему је сневао и размишљао, то је прекрасно испеван разговор песника са сопственом душом.

ФРАНО ЧАЛЕ И МАТЕ ЗОРИЋ

Велика тријада тречента: Петрарка

Повијест свјетске књижевности 4: Талијанска књижевност
Загреб : Младост, 1974.

У *Канџонијеру* су пјесме распоређене тако да су у првом дјелу оне што се односе на живу Лауру, а у другом оне које пјевају о њој мртој, и дјеломице према хронолошком, дјеломице према одређеном естетском критерију. Почиње с уводним сонетом, у којем пјесник с осјећајем пролазности ствари и испразности земаљских аспирација алудира на дуготрајне младеначке гријехе увиђајући с

дистанце дугог искуства колико га је то одвајало од виших тежњи и проузроковало стид и кајање; а завршава канцоном у којој зазива Дјевицу и закључује ријечју мир. Осим у малобројним пјесмама ђудоредног, полемичког и политичког садржаја те религиозне и дописне нарави, темељан је мотив љубав с већ споменутим сузначењима, а колико је год у средишту надахнућа госпа Лаура, главни јунак је сам пјесник.

У великом броју мотива пјесник евоцира лична душевна стања - од наде и усхита до разочарања и мисли на смрт - призивајући многа сјећања и тренутке лирске повијести

претежно везане за перманентну обузетост вољеном женом. Петрарка је *Расутим римама* које су с разлогом дефиниране као повијест једне душе, донекле дао поредак који збивања те повијести прати редослиједом како су се догађале, али познато је да пјесме настале из конкретних анегдотских или животних побуда збиљу свог поријекла релативно или никако непосредно не одражавају. Цјеловитост књиге је настала накнадно, кад је пјесник одлучио компоновати идеалну слику својих душевних и духовних згода и унутрашњих искустава од пјесама које су свака за себе аутономна умјетнина, а све заједно у онаквом поретку творе цјелину прије свега естетску.

У *Канџонијеру* се из пјесме у пјесму сукобљују супротности између реалног и идеалног, нагонског и духовног, и непрестанце се у лирским структурама везаним за безброј ситуација свеједнако у круг смјењују очај и нада. То нису само појединачни записи интимног дневника, већ пјесничко градиво које упркос фрагментираности постаје универзално вриједно као строг облик, плод прожимања дубоке медитативне сјете и истанчане културе једног хуманисте. Љубав према Лаури преображена је у пјеснички мит, “објективирани” литерарношћу реминисценција и поступака, глазбом истанчаних облика, а вриједновање тога пјесништва темељи се на уочавању естетске функције коју има контемплација као коректив, начин стваралачког процеса, између надахнућа и обликовне кристализације у стилу, а то ће рећи и да су значења лирских објава вишеслојна, да их ваља читати као дио повјесног теренутка, неодвојиво од већ спомињаних, у лирском изричају фиксираних импликација.

ИВО АНДРИЋ

Легенда о Лаури и Петрарки

Сабрана дела. Књ. 12

Београд : Просвета, 1981.

Из кратког виђења у цркви родила се једна велика љубав и једно славно песничко дело: љубав Франческа Петрарке према Мадони Лаури и Петраркин *Canzoniere*. Јер, случај је хтео - случај о коме се може много и дуго мислити - да та збирка сонета и канциона, коју је сам Петрарака сматрао љубавном дангубом, надживи сва она његова крупна и учена латинска дела која су му за живота проносила славу.

Код Петрарке нигде нема ни оне наивне величине ни оне смирености и ведрине које показује Дантеова туга; ни оног бола ни сјаја у једној јединој реченици којом Данте, у *Vita nuova*, описује како је одбијао индискретна питања љубопитљивих познаника: “А кад су ме питали - зашто те тако сатрла та љубав? - ја сам их гледао смешећи се и нисам им одговарао ништа”.

Код Петрарке, нарочито у песмама за живота Лаурина, нема тога осмејка ни тога ћутања, него римован грч и вапај без престанка. Све што је радио и писао у тим годинама, није друго до бежање од те љубави или враћање ка њој.

Петрарка је путовао, у научним или политичким мисијама, по Шпанији, Италији, Енглеској и Немачкој... Губио се у политичким акцијама, али за кратко време јер је као већина песника био колебљив у политици... Тражио је смирење у чисто телесним љубавима и с једном од тих жена имао је двоје деце... Заборављао се у раду, био је велик и савестан радник. Његова љубавна лирика, три стаотине сонета и неколико десетина канциона, незнатна је опсегом према огромним томовима његових италијанских и латинских поема и научних расправа... Волео је дубоко и озбиљно схватао уметност... И коначно, тражио је утехе и смирења онде где је било најприродније - у религији.

Али све то није помагало много; ни путовања, ни студије, ни политика, ни молитве. Десет година после првог виђења, Петрарка се жали, у писму из Авињона, “да се ужасна болест опет појавила”. Помагало је само време, и помогла је једино смрт.

Франческо Подести: Почетак "Декамерона", 1851. (сасвим лево, окренут леђима је Бокачо који записује)
 На суседној страници је славни портрет који је израдио Кристофано дел Алтисимо 1568. године

ОДЛОМЦИ ИЗ СТУДИЈА О БОКАЧУ

ФРАНЧЕСКО ДЕ САНКТИС

О "Декамерону" (предговор)

Загреб : Матица хрватска, 1960.

Погледајмо сад Бокача на дјелу. Тај човек, коме је глава пуна грчке и латинске ерудиције, који се диви Дантеу зато што је знао врло добро наслѣдовати Вергилија, Овидија, Стација и Лукана, коме је као Фирентинцу остала љубав за тим лијепим језиком и умјетнички осјећај, у исто вријеме је трубадур и пјевач на двору који он забавља својим досјеткама и својим приповијестима; он је наслѣдник "витешког законика"; он има у малом прсту француске, талијанске и провансалске романа, он пише да се забави и да забави друге.

У *Декамерону* аутор је као код куће: слика свијет у коме живи и судјелује с највећом симпатијом: сав уроњен у тај свијет, Бокачо одбацује било какву умјетну љуштуру. У њему је нешто више од књижевника: то је човек који се купа у тој материји, игра се и ужива. Из тога свијета чији потицај Бокачо осјећа на властитом тијелу и у властитој мисли излази прозна форма позната под именом "Бокачов период" (*periodo boccaccevole*).

Тај облик периода задобива смисао и живот кад позорница живота дође у машту, то јест кад се аутор налази у самој акцији, па не гледа пред собом идеје и осјећаје, него јасно оцртане предмете. Такав је опис куге или Гербинове борбе.

Период је у овом случају оно што се у сликарству зове "слика". Скупити све околности, подредити их, окупити око једног средишта, бацити у сјену, односно освијетлити, то је она врховна Бокачова умјетност. Бокачов период постаје креација *sui generis*, жив организам управо у комичној и сензуалној страни свога свијета. Тако је настао Бокачов стил, у коме су стопљени различити људи који су живјели у њему: књижевник, учењак, умјетник, дворанин, човек подједнако од науке и од забаве. Тај стил је толико личан, тако присан његовој природи и његовом столећу, да је свака имитација немогућа, па он остаје усамљен, дивовски споменик међу толиким јадним фалсификатима.

То је "комедија", али не "божанска", него "земаљска комедија". Данте се обавија својим плаштом и нестаје са видика. Средњи вијек са својим визијама, са својим легендама, са својим мистеријама, страховима, сјенама и екстазама, сад је истјеран из храма умјетности. У њега бучно улази Бокачо и дуго времена вуче са собом читаву Италију.

ЕРИХ АУЕРБАХ

Фра Алберто

Мимесис. - Београд : Нолит, 1968.

Бокачо први овладава светом чулних појава у целини, према једном свесном схватању уметности, сређује га и обухвата језиком. Тек његов *Декамерон* фиксира први пут од антике једну одређену стилску раван, на којој причање стварних догађаја савременог живота може постати отмена забава; оно више не служи као морални *exemplum*, не служи више ни непретенциозној потреби за смехом код народа, већ развеселавању једног круга отмених и образованих младих људи које одушевљава чулна игра живота и који поседују фино осећање, укус и суд.

Исто као и у античким романима, Бокачова језичка уметност заснива се на реторичком обликовању прозе, а стил је, исто као код њих, каткада на граници поетског; и он с времена на време даје разговору облик добро сређеног говора; и целокупна слика једног “средњег” или помешаног стила који повезује реалистику и еротику са елегантним језичким обликовањем, потпуно је слична. Ипак, док је антички роман позна форма што се отеловљује у језицима који су одавно дали своје најбоље, Бокачова стилска воља користи се једним

тек рођеним, готово још необликованим књижевним језиком; реторичка традиција која се у средњовековној пракси окаменила у један готово аветињско-старачки механизам, и коју су управо у Дантеово доба први преводиоци античких аутора још плашљиво и суво преносили у живи италијански *volgare* - постаје у Бокачовим рукама чудесан алат који ствара једну посебну италијанску уметничку прозу, прву књижевну прозу постантичке Европе.

Унутар средњег стила су, наравно, нијансе *Декамерона* веома разнолике и границе су веома размакнуте; али чак и тамо где се приче приближују трагичном, тон и атмосфера остају у осећајно-чулном регистру и избегава се оно што је узвишено и тешко; па и тамо где се користе мотиви грубе фарсе, језичка форма и презентација остају утолико отмене што стално непредвидљив приповедач и слушалац стоје далеко изнад предмета и њиме се, посматрајући га критички с висине, наслађују на лак и елегантан начин...

Али оно што је стварно важно за погледе *Декамерона*, што се налази безусловно у противречности са средњовековном хришћанском етиком, то је - изношење, додуше најчешће у лакој тоњу, али ипак веома самоуверено - учења о љубави и природи. Његов морал љубави је стварно преиначење високе љубави, у стилској равни нагнутој за неколико степени ниже и искључиво у чулно-стварном свету; без сумње је реч о земаљској љубави. Његови ликови живе на земљи и само на земљи; он види богатство појава непосредно као богат свет земаљских форми.

ЈЕЛЕАЗАР МЕЛЕТИНСКИ

Настанак класичне форме новеле: “Декамерон”

Историјска поетика новеле

Нови Сад : Матица српска, 1996.

Жанровски извори *Декамерона* су необично разноврсни. Они укључују и легенде, и параболе (“примере”), и фаблиое, провансалске нове, италијански новелино, а такође и хронике, витешке романе, дела са античким сижеима, у извесној мери и усмену народну традицију. Битно је коришћење локалних предања која се шарене тосканским и фирентинским именима. Та имена се, као што је познато, односе на време које је претходило куги 1348. године, али куга се налази у жижи уоквиреног сижеа и одређује време приповедача (приповедања). Оријентација на блиску историјску прошлост специфична је за *Декамерон* и оправдава термин “новела” као “новост”. Стварање новелистичке класике у *Декамерону* укључује читав низ битних момената. Прво, прелазак мале приповедне форме (квазиновелистичке традиције) из нижег регистра барем у средњи регистар, на рачун реторичке обраде стила, узајамног деловања и синтезе разних приповедних жанрова. Друго, ралативна интериоризација и драматизација новелистичких конфликта са превладавањем “ситуативности”. Треће, потпуна наративизација комичног језгра традиционалних анегдота. Четврто, потпуно ослобађање уметничке функције новеле од “примерености”, “узрочности” и дидактичности.

Бокачова хуманистичка позиција пружила је могућност ширег погледа на свет, пробудила интересовање за богатство индивидуалне личности и за њена неодвојива овоземаљска права, жустро подржала индивидуалну и самоиницијативну активност, направила онај значајан корак према допуштању извесне противречности у човековом понашању, превазилажењу чулне сфере као ниске, мешању узвишеног и приземног, трагичног и комичног, одбацивању фатализма и дидактичности, примени реторичких поступака и украса који потичу из античке традиције. А то је, опет, олакшало уздицање жанровског статуса новеле, њено потпуно уобличавање и “универзалност” њеног погледа на свет...

Поред почетне мотивације и ироничног тумачења излаза из ситуације, за Бокачову новелистичку структуру специфична је и “лекција” добијена као сума синтагматског развијања радње, “лекција” која превазилази границе ситуације или илустрације апстрактних моралних принципа. У процесу превазилажења ситуације испољавају се индивидуалне особине ликова, развија се њихова узајамна делатност, која често укључује постизање дубљег међусобног разумевања, моралног утицаја, демонстрације хуманистичких идеала. Дакле настаје схема: мотивација или припрема ситуације (која садржи циљ/штету) - излаз из ситуације (поступци су: мудри, пикарески, куртоазни, великодушни) - активна самоиницијативност - хуманистичка лекција из морала.

ЕРОС СЕКВИ

Песник овоземаљског света: успомен аутора “Декамерона”
“Политика”, 20. децембар 1975.

Љубав је једна од двеју основних тенденција које можемо одмах опазити у широком пољу Бокачове фантазије; друга је култ интелигенције. Религиозни окови средњег века осуђивали су љубав коју је Бокачо примио као стварну и неукротиву силу коју се не може одолети, способну да узвиси врлине човека или да га сроза на компромис и хипокризију. Заједно са снагом љубави, Бокачо износи све облике интелигенције: чак и у облику бескрупулозне препредености или оног ремек-дела лукавства којим Чекко госпара Фортарига успева да превари искусног Анђолијерија.

Узношење интелигенције и исмевање глупости преплићу се, у великом броју новела, са сатиром на веровања и обичаје заосталог друштва. Штавише, Бокачо је још на самом почетку своје књиге хтео да обзнани свој став образованог и напредног човека, стављајући у Панфилова уста прву новелу

првог дана. Али у новелама нису извргнута руглу само религиозна веровања и глупости, већ и они који су у то време делили правду, као и дворски свет, и шарлатани, и честити и порочни људи.

Декамерон је потпун, поетски реалистичан приказ целог једног друштва у разним његовим аспектима и са разним класама. У њему су заступљени сви друштвени сталежи: сељаци, занатлије, свештенство, племство, дворани и монарси: у њему одзвањају сва људска осећања. А тај свет је реалан и земаљски, пречишћен кроз ведре поетске контемплације, и живи у светлости поезије која догађаје обасјава лепотом. У изванредном сагласју са испрчаним догађајима и појединим карактерима јесте и језик *Декамерона*: чудесно обликован инструмент, недостижан у свом савршенству. Јер највећа вредност *Декамерона* лежи баш у савршеном складу између материје и моралне концепције и изражајног средства које ту материју и ту моралну концепцију претвара у поезију.

СНЕЖАНА МИЛИНКОВИЋ

Настанак “Декамерона”

Декамерон: књига о љубави. - Београд:
Архипелаг, 2011.

Ако говоримо о “настанку” у класичном поимању овог термина, онда ни за *Декамерон* као ни за већину Бокачових дела, не можемо са сигурношћу навести годину када је текст у форми какву познајемо угледао светло дана. У најбољем случају, захваљујући текстуалним и извантекстуалним подацима, могуће је омеђити одређени период: књига би тако била довршена између 1348, година *post quem*, будући да је у то доба у Фиренци владала куга која се описује на првим страницама дела, и 13. јула 1360, година *ante quem*, када Франческо Буонделмонти, сестрић и агент Николе Ачајуолија, управитељ двора Напуљског краљевства, пише писмо Ђованију Ачајуолију, надбискупу Фиренце, где му помиње већ објављено, ако не и увелико распрострањено дело. Како наводи Л. Батаља Ричи, први је Л. Салвијати још у XVI веку у свом раду *Разматрања о језику “Декамерона”* изнео тезу да је књига била засигурно готова пре 1353. године, с чим се и данас слажу многи проучаваоци, премда В. Бранка, имајући на уму пресудни сусрет с Петрарком и потоњу све обимнију Бокачову продукцију на латинском као последицу тог сусрета, тврди да је *Декамерон* био готов већ 1351. године.

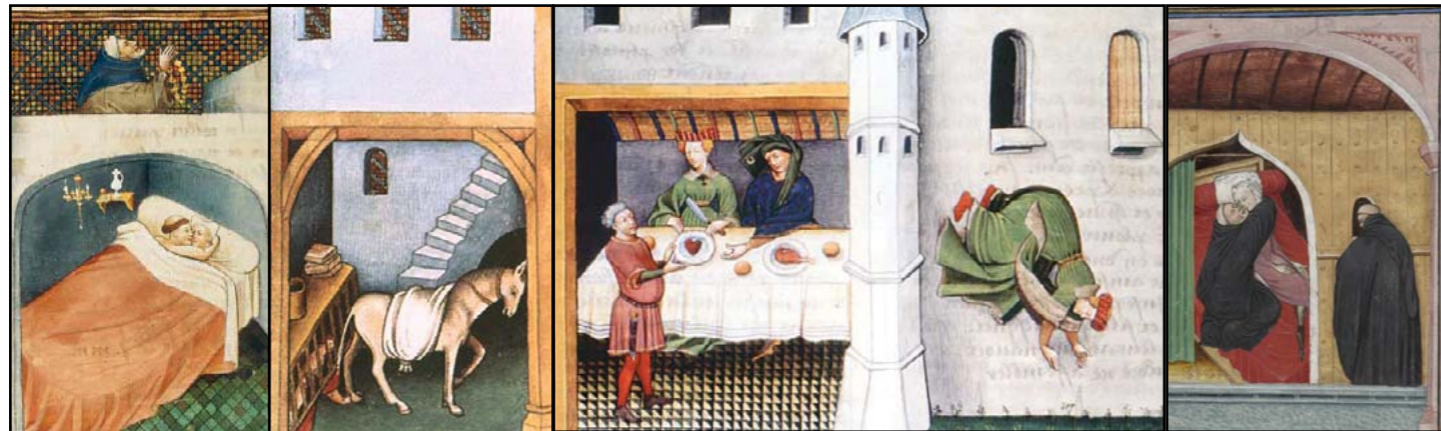
Како год ствари уистину стајале, ово на класичан начин постављено питање “настанка” дефинитивно почиње да бледи, па чак и да губи сваки значај пред за нас много

важнијом чињеницом да Бокачо све до краја свог живота не доживљава *Декамерон* као једном за свагда “завршено” дело: барем до 1370. ако не и дуже, дакле дуго година по “званичном окончању”, он наставља да се бави њиме, преписује га и језички, стилски и формално сређује...

Као у случају Петраркиног *Канцонијера*, наводно “презрене” књижице која садржи *pugnae* и *fragmenta*, али на којој аутор неуморно ради током читавог живота да би нам оставио аутограф коначне верзије без којег би и судбина текста, али и судбина тумачења вероватно изгледале другачије, тако и Бокачо своје дело, којег се наводно одрекао у позним годинама, жели да остави “потомцима” онако како га је сам деценијама замишљао, спајајући форму текста и форму књиге у неразлучиву егзегетску целину.

Испада тако да је Бокачо, на жалост многих потоњих проучавалаца, сам обесмислио трагање за тачном годином настанка текста, јер је својим непрестаним враћањем на њега указао да представља суштинско дело читавог његовог постојања: с једне стране, *Декамерон*, готово из прикрајка, прати ауторову животну и књижевну параболу све до његових последњих дана, а са друге се, као с “половине његовог животног пута” (аутор 1348. године када се одвија радња *Декамерона* има тачно 35 година) трагом Дантеове *Комедије*, поставља и као кулминација и као коначна елаборација претходних дела...

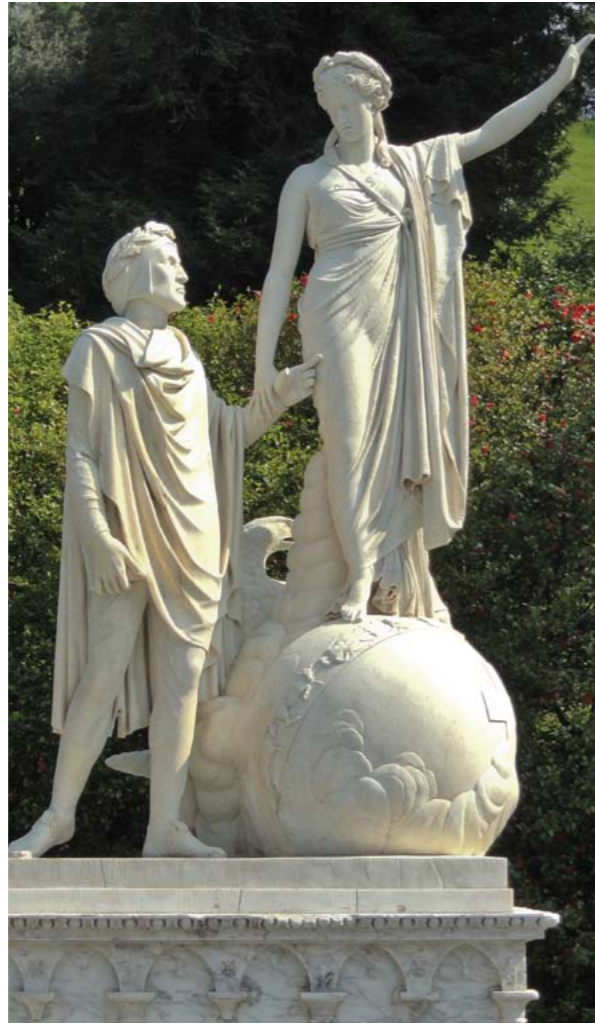
Данте
у ликовној
уметности

Прикази Дантеа и Беатриче на фресци Филипа Вејта и на сликама Кристобала Рохаса, Виљема Вотерхауса и Салватореа Постиљонеа. У средини је скулптура Амалије Дипре *Загрљај Дантеа и Беатриче*

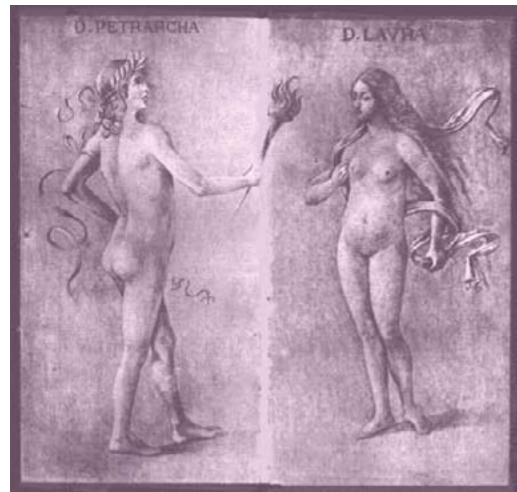

Прикази Дантеа и Вергилија у паклу на сликама Гистава Дореа, Ари Шефера, Виљема Бугероа и Ежена Делакроа. У средини је скулптура два песника коју је израдио Чезаре Зочи

Споменици Дантеу у Барселони, Милану (са Беатриче) и у Фиренци

Лево: Ботичелијев *Пакао* (горе) и детаљ (доле); десно: две илустрације Виљема Блејка за *Рај*; средина: *Улазак Дантеа и Вергилија у Чистилиците* (Лука Сињорели)

Петрарка у ликовној уметности

Горе: Ђовани дал Понте - Данте и Петрарка

Приказ Петрарке и Лауре у Авињону (горе), портрет Лауре приписиван Леонарду (доле), а остале слике су анонимних мајстора

Андреа Пичинели: Жена чита "Канџонијер"

Пјетро Салтини: Симоне Мемми портретише Лауру

Анголо Бронцино: Портрет Лауре Батифери (у њеним рукама је Канџонијер)

Арнолд Беклин: Петрарка поред извора Воклизе

Н. де Кајзер: Петрарка чита Лаури

Анселмо Фојербах: Лаура у Воклизу

**Бокачо
у ликовној
уметности**

Ана и Елена Балбусо:
илустрација уз чланак
о новом преводу
Декамерона
(New Yorker 4.11. 2013.)

Салвадор Дали: илустрација за *Декамерон*, 1972.

Салваторе Постиљоне: Сцена из *Декамерона*
(уље на платну, 1906.)

Џон Виљем Вотерхаус: Сцена из *Декамерона*
(уље на платну, 1915.)

Dosso Dossi: Boccaccio e Fiammetta

Сандро Ботичели: *Nastagio degli Onesti*, прва и четврта епизода, 1483. (Мадрид: Музеј Прадо и Фиренца: Палата Пучи)

САДРЖАЈ

Уводна реч _____	5
Рекли су о Дантеу _____	9
Рекли су о Петрарки _____	13
Рекли су о Бокачу _____	17
Данте о поезији _____	21
Петрарка о поезији _____	23
Бокачо о поезији _____	25
Хронологија живота и стваралаштва Дантеа, Петрарке и Бокача _____	27
Одломци из студија о Дантеу _____	83
Одломци из студија о Петрарки _____	89
Одломци из студија о Бокачу _____	95
Данте у ликовној уметности _____	100
Петрарка у ликовној уметности _____	104
Бокачо у ликовној уметности _____	106

Издавачи

Универзитетска библиотека “Светозар Марковић” у Београду
Филолошки факултет Универзитета у Београду

За издавача

Проф. др Александар Јерков

Уредник колекције

Вука Јеремић

Аутори

Вука Јеремић
Наташа Васиљевић

Рецензент

Проф. др Зорица Бечановић Николић

Дизајн и прелом

Вука Јеремић

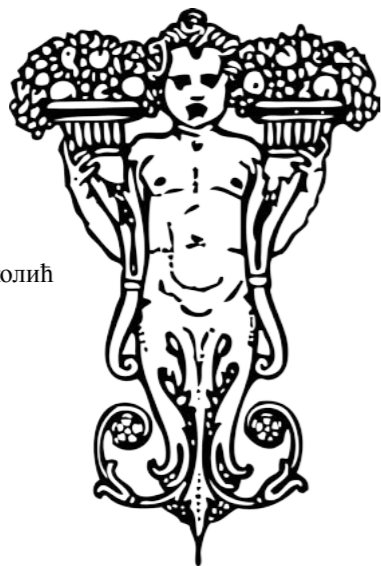
Штампа

Београд Дунав

Тираж

200 примерака

2014.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.131.1:929 Данте Алигијери(083.824)
821.131.1:929 Петрарка Ф.(083.824)
821.131.1:929 Бокачо Ђ.(083.824)
027.7(497.11):025.2(083.824)(0.034.2)

ЈЕРЕМИЋ, Вука, 1959-

Le tre corone Fiorentine : поводом 750 година од рођења Дантеа и 640 година од смрти Петрарке и Бокача, 2014 - 2015 / [аутори Вука Јеремић, Наташа Васиљевић]. - Београд : Универзитетска библиотека “Светозар Марковић” : Филолошки факултет : Италијански институт за културу, 2014 (Београд : Дунав). - 109 стр. : илустр. ; 17 x 24 cm. - (Класици светске књижевности : јубилеји ; књ. 7)

Подаци о ауторима преузети из колофона. -
Тираж 200.

- - Данте, Петрарка и Бокачо у фонду
Универзитетске библиотеке [Електронски извор]
/ [[аутори] Вука Јеремић, Наташа Васиљевић]. -
1 електронски оптички диск (CD-ROM) : текст,
слика ; 12 cm

Насл. са насловног екрана. - Подаци о ауторима
преузети са прелим. стр. - Системски захтеви:
Нису наведени.

ISBN 978-86-7301-067-0 (УБСМ)

1. Васиљевић, Наташа, 1965- [аутор]
а) Универзитетска библиотека “Светозар Марковић”
(Београд) - Фондови - Изложбени каталози б) Данте
Алигијери (1265-1321) - Изложбени каталози
с) Петрарка, Франческо (1304-1374) - Изложбени
каталози д) Бокачо, Ђовани (1313-1375) - Изложбени
каталози

COBISS.SR-ID 211821580

FLORENTINE

FLORENTINE